

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **СУДОВА СИСТЕМА**

∨ Система виконання судових рішень:
змістовні перетворення чи косметичні зміни

- **МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ**

∨ Дипломатична служба в Україні
та за кордоном

- **ЕКОНОМІКА**

∨ Впровадження Інституту банкрутства
фізичних осіб в Україні

∨ Який фінансовий омбудсмен потрібен Україні

№ 8 (152) ТРАВЕНЬ 2018

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 8 (152) 2018

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
Ю. Половинчак, Т. Дубас,
В. Гребенюк

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав зміни до Митного
кодексу, спрямовані на підтримку та розвиток
вітчизняного суднобудування.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Закірова С.

Система виконання судових рішень:
змістовні перетворення чи косметичні зміни?.....4

Полтавець Т.

Дипломатична служба в Україні
та за кордоном.....11

Беззуб І.

Який фінансовий омбудсмен потрібен Україні:
європейський досвід15

Миськевич Т.

Впровадження Інституту банкрутства
фізичних осіб в Україні.....23

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства.....27

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *32

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент підписав зміни до Митного кодексу, спрямовані на підтримку та розвиток вітчизняного суднобудування

Президент Петро Порошенко підписав Закон «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо збереження та розвитку вітчизняної суднобудівної промисловості».

Глава держави також зауважив, що законодавча норма встановлювала 365 днів для завезення і переробки імпортованих товарів на підприємствах суднобудування за пільговими умовами. Це дозволяло завозити в Україну необхідні комплектуючі, враховуючи інноваційний характер суднобудування, тривалий цикл розробки та будівництва, високу капіталомісткість продукції, для того щоб не заморожували обігові кошти українські виробники.

Закон, зокрема збільшує до 730 днів максимальний загальний строк безмитного

ввезення імпортованої продукції для її переробки на митній території України. Це створить додаткові можливості для розвитку вітчизняної суднобудівної та судноремонтної галузі, зростання її конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Очікується, що Закон сприятиме розвитку водного транспорту України, суднобудівної та судноремонтної галузі та створенню нових робочих місць, внаслідок збільшення кількості замовлень на суднобудування та судноремонт (*Офіційне інтернет-представництво президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zmini-do-mitnogo-kodeksu-spryamovani-na-p-47634>)). – 2018. – 23.05).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Закірова, канд. істор. наук, доцент, старш. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Система виконання судових рішень: змістовні перетворення чи косметичні зміни?

Ситуація з невиконанням судових рішень в Україні сьогодні не просто виступає нагальною проблемою реформування судової системи, вона певним чином унеможливує саме існування судочинства. До 2017 року в Україні виконувалися лише 6% судових рішень в цивільних та господарських

справах. Неefективність роботи Державної виконавчої служби пояснювалася серед інших причин і надмірним навантаженням її працівників. Зокрема, у 2017 р. на п'ять тисяч державних виконавців доводилося 4,1 млн. справ, тобто кожен фахівець повинен був виконувати по 3 справи щодня.

ЧОМУ УКРАЇНА ПОТРЕБУЄ РЕФОРМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

НЕЕФЕКТИВНА ДЕРЖАВНА ВИКОНАВЧА СЛУЖБА

6% судових рішень виконували до старту реформи

в цивільних та господарських судових справах

~400 млрд грн*

неповернених боргів щорічно

для порівняння: це 40% доходів Держбюджету України на 2018 рік

- ▶ кошти, що могли розвивати економіку країни
- ▶ **40 млрд грн** потенційних надходжень до бюджету в разі виконання рішень

СКАРГИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ

4-е місце

посідає Україна за зверненнями до Європейського суду з прав людини на початок 2018 року

> 50% усіх звернень

стосуються невиконання судових рішень в Україні

ПОГІРШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

82-е місце з 190

посідає Україна за виконаннями контрактів у рейтингу Світового банку

Doing Business 2018

низька довіра іноземних інвесторів

менше робочих місць для українців

* Дані Державної виконавчої служби за 2016/2017

Натомість за минулий рік кількість виконаних судових рішень збільшилася до 18%. Причиною таких змін експерти вважають введення у правове поле України інституту приватних виконавців. На лютий 2018 р. в Україні працювало 83 приватних виконавці, які за останні чотири місяці 2017 р. прийняли до провадження 3363 виконавчих документи. Як вважають фахівці, навантаження на одного виконавця у 10 проваджень на місяць цілком дозволяє їм скрупульозно віднестись до кожного боржника.

Утім навіть збільшення рівня виконання судових рішень у три рази є незадовільним, оскільки і за таких умов виконаним залишаються лише 1 із 5 рішень суду. Тож актуальність і важливість відповідних змін у системі виконавчого провадження не потребує додаткових коментарів.

26 березня 2018 р. у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону №8198 «Про внесення змін до деяких законів України щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів». Ініціатором зазначеного законопроекту виступив Кабінет Міністрів України в особі голови уряду В. Гройсмана. Документ було узгоджено з Міністерством економічного розвитку і торгівлі, а також Міністерством фінансів України, що говорить про послідовну позицію уряду щодо стратегії запровадження системних змін у процес виконання судових рішень.

Як наголошується у пояснювальній записці, документом пропонується удосконалити процедуру здійснення примусового виконання рішень органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями. Прийняття проекту Закону, на думку авторів, сприятиме забезпеченню належного виконання судових рішень і рішень інших органів. Новий закон вимагає певних змін в інших законодавчих актах: «Про виконавче провадження», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» і «Про банки та банківську діяльність».

Громадськість, фахівці й експертне середовище жваво відгукнулися на запропоновані урядом законодавчі зміни.

Необхідність активного реформування сфери виконання судових рішень не викликає сумнівів у всіх представників громадського обговорення, однак як засоби проведення змін, так і окремі юридичні новації розділили суспільство на прихильників і критиків урядового законопроекту.

Запропоновані законопроектом № 8198 законодавчі зміни фахівці умовно розділяють на організаційні та процедурні. До перших варто віднести нові вимоги до отримання права на заняття діяльністю приватного виконавця. Законопроект встановлює, що державним виконавцем тепер може стати юрист, який має освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти – бакалавр. А керівники та їх заступники повинні мати юридичну освіту не нижче другого освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр.

За законопроектом особа, яка бажає стати приватним виконавцем тепер не повинна подавати до Кваліфікаційної комісії декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Ще однією новацією щодо кандидатів є зменшення терміну для складання повторного кваліфікаційного іспиту після попередньої невдалої спроби з шести до трьох місяців.

На Інтернет-порталі «Приватні виконавці» звертають увагу на те, що хоча інститут приватного виконання в Україні діє більше року, утім в Єдиному реєстрі приватних виконавців досі нараховується лише біля сотні працівників. І особливої активності щодо бажання зайнятися цим видом діяльності поки не відмічається. Так, за їх відомостями, попередній іспит, що відбувся 26 березня 2018 р., складала безпрецедентно мала кількість претендентів – лише 8 осіб, з яких успішно його склали лише 3. Тож законодавча ініціатива щодо певного послаблення вимог до майбутніх приватних виконавців є обґрунтованою.

Певні зміни законодавець вносить і в організацію діяльності приватного виконавця. Так, Міністерству юстиції надаватиметься право перевіряти офіс приватного виконавця на відповідність вимогам чинного законодавства. Крім того, законність виконавця зможе

контролювати Рада приватних виконавців, яку пропонується створити.

І адвокати, і приватні виконавці відмічають різні сторони збільшення можливостей для покращення роботи виконавців через посилення контролю. Зокрема, законопроектом встановлюється право стягувача та іншого учасника виконавчого провадження (крім боржника) на оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Керуючий партнер юридичної компанії «Касьяненко та партнери» Д. Касьяненко звертає увагу на те, що оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавця в один орган, не позбавляє особу права обжалувати їх в іншому. Він підкреслив, що можна звернутися і до Міністерства з письмовим поданням, і до суду. Законопроект встановлює чіткі терміни розгляду таких скарг і відповідальність чиновників за роботу з ними.

Позитивно оцінив новації у процедурі оскарження рішень і приватний виконавець О. Кошарський. Він наголосив, що раніше боржник був позбавлений права оскаржити рішення державної служби у начальника відділу, якому він безпосередньо підпорядкований. Тепер же для платника не обов'язково одразу йти до суду, досить звернутися до начальника відділу, який протягом 10 днів повинен розглянути скаргу. На думку О. Кошарського, законодавчі зміни мають значно полегшити вирішення деяких стандартних проблем у роботі з виконання судових рішень.

Ще однією новацією стає скасування вимоги про необхідність зазначати реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію і номер паспорта в постановках у справах про адміністративні правопорушення, які виносяться на місці здійснення правопорушення або без участі особи. Однак, як зазначається на інтернет-порталі «Приватні виконавці», питання практичного виконання рішень при відсутності ідентифікаційного коду залишається відкритим.

До статті 4 діючого закону України «Про виконавче провадження» щодо вимог до

виконавчого документу внесено зміну про необхідність вказувати у ньому тільки прізвище та ініціали посадової особи, яка його видала, замість повного імені та по-батькові.

Нововведенням законопроекту є також ліквідація колізії, пов'язаної з неможливістю приватних виконавців виконувати власні ж постанови про стягнення витрат виконавчого провадження та основної винагороди приватного виконавця у тому випадку, коли її стягнуто при примусовому виконанні рішення.

Автори проекту закону пропонують ввести обов'язкову форму одягу для працівників органів державної виконавчої служби, зразки та правила носіння якого має встановити і затвердити Міністерство юстиції України. І хоча частина фахівців підтримує таке рішення, що надасть можливість відрізнити державного виконавця, натомість, як вважають інші експерти, навряд чи буде складним для певних осіб виготовити одяг, дуже схожий на формений.

Важливі законодавчі зміни, що викликали найбільший резонанс у суспільстві, стосуються процедури виконання судових рішень як приватними, так і державними виконавцями. Зокрема, у діючому законі пропонують замінити вимогу для виконавця подавати письмовий запит на доступ до банківської тайни на простий запит. Як вважають правники, оскільки таким чином банки повинні будуть розкривати дані їх клієнтів, доступ до особистої інформації боржника отримувати стане значно швидше і легше. Тут є дві сторони питання. З одного боку, захист особистих даних особи, навіть і боржника, ніхто не скасовує, тож для виконавця важливо буде правильно і доказово сформулювати свій запит до банку, що має певним чином гарантувати банківським клієнтам їх права. За словами керуючого партнера ЮК «Касьяненко та партнери» Д. Касьяненка, банк зможе відмовитися від розкриття інформації, що містить банківську таємницю, якщо за своєю формою або змістом запит виконавця не відповідає вимогам законодавства.

Однак, водночас вказані новації мають запобігти доволі поширеному на сьогодні

явищу, коли банк попереджає клієнта про претензії виконавця, внаслідок чого боржник встигає зняти гроші з рахунку, розірвати договір депозиту тощо. Зокрема, приватний виконавець зі Львова З. Маковецький під час роботи науково-практичної конференції «Реформа виконавчого провадження: сьогодні та перспективи», яка відбулася 30 березня у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, зазначив, що проблеми взаємодії виконавців із банківськими установами дозволяють боржнику завчасно виводити кошти. Крім того, на його думку, варто було б унормувати питання з банківськими скриньками аби забезпечити обмеження можливості їх використання боржником.

Певні позитивні аспекти цієї новації задля можливостей прискорення виконання судових рішень відмічає адвокат ЮК «Де-юре» А. Павлішин. Він вважає, що можливість направляти запити до банків електронною поштою або засобами спеціальної зв'язку виключає паперову тяганину. Він також вважає, що на підставі підтвердження виконавця та визначення про початок виконавчого виробництва банк буде зобов'язаний негайно відкрити дані про наявність у клієнта депозитів або банківського сейфу.

Важливі зміни пропонується внести в частину адміністрування авансового внеску. Нововведення щодо розміру і порядку сплати авансового внеску мають, на думку фахівців, деякі неузгодження. Так, для стягувача скасовано вимогу надавати квитанцію про сплату такого внеску. Однак у законопроекті зазначено, що «під час пред'явлення виконавчого документа до виконання стягувач сплачує авансовий внесок...», тож формальне тлумачення цієї норми викликає запитання. Зокрема, на інтернет-порталі «Приватні виконавці» звертають увагу, що виходить або стягувачу необхідно буде сплачувати авансовий внесок за допомогою Інтернет-банкінгу, або виконавцю доведеться приймати документи у відділенні банку. Таку точку зору поділяє і приватний виконавець А. Авторгов. На його думку, у законопроекті доцільніше було б зазначити, що авансовий внесок сплачується

«до пред'явлення виконавчого документа до виконання».

Законопроектом зменшується розмір максимального авансового внеску (2% від суми, що підлягає стягненню) з 10 мінімальних зарплат (37 230 грн) до 2 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (3 524 грн), а за рішенням немайнового характеру, рішенням про передачу предметів, зазначених у виконавчому документі, та рішенням про забезпечення позову – у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб (1 762 грн) з боржника – фізичної особи та двох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (3 524 грн) з боржника – юридичної особи.

З практичної точки зору, на думку приватного виконавця А. Авторова, мало б сенс законодавчо закріпити і мінімальний розмір авансового внеску, який не може бути меншим за вартість розміру витрат на реєстрацію виконавчого документа в автоматизованій системі виконавчого провадження (на сьогодні – 51 грн).

Загалом, за словами приватного виконавця О. Кошарського, суттєве зменшення авансового внеску буде стимулювати подання до примусового виконання навіть тих рішень, заборгованість за якими стягувачем розглядалася як безнадійна.

Урядова законодавча ініціатива також передбачає розширення переліку категорій осіб, які звільняються від сплати авансового внеску, включивши до нього, зокрема, органи місцевого самоврядування, а також інші органи та особи, уповноважені законом видавати виконавчі документи, у разі їх звернення до примусового виконання виданих ними виконавчих документів. Також передбачено, що не сплачується авансовий внесок у разі виконання рішення Європейського суду з прав людини чи рішень іноземних судів. Копії документів, які підтверджують звільнення від сплати авансового внеску, стягувач має додавати до заяви про примусове виконання судового рішення.

Кандидат юридичних наук, приватний виконавець А. Авторгов у своєму блозі на інформаційному порталі «Юрліга» аналізує

зміни, які очікуються в процедурі здійснення примусового виконання судових рішень, звертає увагу на те, що невірешним залишається питання зі штрафами, накладеними приватним виконавцем на боржника в ході виконання рішення. За його словами, відповідно до статті 5 Закону України «Про виконавче провадження», приватний виконавець не може виконувати рішення, за якими стягувачем є держава. Отже, пояснює А. Авторгов, постанова приватного виконавця про стягнення штрафу має бути направлена на виконання до органу державної виконавчої служби. Разом з тим, із пред'явленням такої постанови виникнуть труднощі з огляду на те, що виконавчий документ пред'являється до виконання за заявою стягувача, а приватний виконавець не є у даному випадку стягувачем. Тому, на думку приватного виконавця, законодавчо було б доцільним зробити виключення для цього випадку, аналогічно до того, як це було зроблено щодо права виконання постанов про стягнення витрат виконавчого провадження та основної винагороди приватного виконавця.

Державні виконавці за новим законопроектом мають стягувати виконавчий збір у розмірі 10% суми, що підлягає примусовому стягненню, поверненню або вартості майна боржника, що підлягає передачі стягувачу за виконавчим документом (стягнутої і переданого – відповідно у чинному законодавстві). Новацією є і те, що солідарні боржники несуть солідарне зобов'язання по сплаті виконавчого збору.

Фахівці також виокремлюють зміни у процедурі визначення вартості майна боржника та реалізації заарештованого майна. Зокрема, визначення вартості майна, яке підлягає конфіскації, здійснюється державним виконавцем за ринковими цінами, що діють на день визначення вартості майна, крім виключень, зазначених законодавчо.

Завданням реформування системи виконання судових рішень, за словами директора Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції О. Воробйова, є максимальне добровільне виконання рішень, запорукою чого повинно стати розуміння невідворотності відповідальності за порушення.

На думку представника Міністерства юстиції, боржник має розуміти, що не виконавши рішення добровільно, в майбутньому він заплатить більше.

Однак деякі норми законопроекту, які пов'язані зі встановленням вартості майна, на думку спеціалістів, ставлять під сумнів таку мотивацію. Зокрема, законопроектом пропонується за примусове виконання рішення про передачу майна стягувачу, якщо вартість майна, яке підлягає передачі, не зазначена у виконавчому документі, стягувати виконавчий збір в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – фізичної особи і в розмірі чотирьох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної особи, тобто в такому ж розмірі, як це передбачено для виконання рішення немайнового характеру. «Якщо ж виконавчий збір за рішенням, про передачу, наприклад, 1000 тон пшениці буде складати лише чотири мінімальних розміри заробітної плати, то чи буде це стимулювати боржника на добровільне (самостійне) виконання рішення, до відкриття виконавчого провадження?» – запитує приватний виконавець А. Авторгов. Він пропонує, якщо вартість майна, яке підлягає передачі, не зазначена у виконавчому документі, то для цілей стягнення виконавчого збору або основної винагороди необхідно проводити його оцінку, або ж орієнтуватися на ціну позову.

Новацією законодавства стає багаторазові продажі конфіскованого майна. Чинне законодавство передбачає 30% знецінення майна після двох торгів, які не відбулися, і подальшу безкоштовну передачу такого майна державі або суб'єктам безкоштовної передачі (благодійні та громадські організації, багатодітні родини, дитячі садочки тощо). Натомість у новому законопроекті урядом пропонується, що у разі, коли нерухоме майно, конфісковане за рішенням суду, не реалізовано на електронних торгах, призначати повторні електронні торги, кількість яких не обмежується. Кожного наступного разу ціна конфіскованого майна має зменшуватися на 15%, але не може бути меншою за суму загальнодержавних податків і зборів, що підлягають сплаті при реалізації такого майна.

У зв'язку з цією новацією адвокат ЮК «Де-юре» А. Павлішин звертає увагу на те, що незважаючи на протиріччя між Антимонопольним комітетом України та Міністерством юстиції, монополію на продаж заарештованого майна остаточно отримає державна електронна площадка OpenMarket (ДП «СЕТАМ»). Така ситуація суттєво вплине на якість торгів, оскільки, на думку адвоката, участь приватних торговельних організацій, як на Прозорро, стане неможливою.

Ще одним проблемним аспектом нового законопроекту може стати порядок ведення «зведеного» виконавчого провадження. Як зазначає приватний виконавець А. Авторгов, такі зміни пропонуються внести до статті 30 Закону України «Про виконавче провадження». Згідно законопроекту у разі встановлення наявності іншого відкритого виконавчого провадження про стягнення коштів щодо одного й того самого боржника, виконавче провадження передається для об'єднання виконавчих проваджень у зведене виконавче провадження. Важливим є те, що передається таке виконавче провадження органу державної виконавчої служби чи приватному виконавцю, в яких на виконанні знаходиться перше відкрите виконавче провадження щодо стягнення коштів з боржника. На думку приватного виконавця, таке вирішення проблемного питання зведеного виконавчого провадження на 80% залишить приватних виконавців без роботи, позаяк відкриваючи виконавче провадження стосовно абсолютно платоспроможного боржника, в автоматизованій системі виконавчого провадження практично завжди можна побачити, що відносно цього ж боржника тривалий час перебуває виконавче провадження в органі ДВС, і іноді, навіть на

зовсім незначні суми. А. Авторгов підкреслює: «Це фактично нівелює всю реформу, з огляду на те, що боржник буде умисно створювати дружнього кредитора навіть на незначну суму, та «якорити» всі інші провадження щодо себе в одному органі ДВС». І за таких умов приватний виконавець змушений буде чекати, доки державна служба виконання виконає всі рішення.

Натомість, як вважають фахівці, варто розуміти, що система державного виконання працює значно повільніше. За словами керівника проекту ЄС «ПРАВО-Justice» Д. Віткаускаса, справа у державних виконавців може перебувати роками, її складно передати приватному виконавцю, такий порядок передачі ще тільки готується. Як відзначив О. Сивокоз з Ради приватних виконавців України, приватні виконавці зобов'язані бути ефективними, оскільки це питання їх рентабельності, що доводять конкретні приклади. Зокрема, кийвський приватний виконавець К. Шмідт за 20 днів стягнула 13 млн грн боргу з підприємства, у той час як у ДВС є справи на цього боржника ще на мільйони. А. Авторгов за 8 робочих днів стягнув з банку борг у 3,5 млн грн.

Таку оцінку роботи приватних виконавців поділяє і Міністерство юстиції України. Заступник міністра юстиції з питань виконавчої служби С. Шкляр відзначає, що діяльність приватних виконавців у міністерстві оцінюють досить позитивно. На його думку, зараз ефективність роботи приватних виконавців вища, ніж у державних. Причинами цього, крім іншого, є менша завантаженість і вища мотивація приватних виконавців. Однак, як зазначив заступник міністра, вони поки не розвантажили державну виконавчу службу, адже приватних виконавців небагато.

<http://www.kopartners.com.ua/ukr/news/osoblivosti-institutu-privatnih-vikonavciv-vidpovidno-do-novogo-zakonu-pro-organi-ta-osib-yaki>

Загалом для ефективного реформування системи виконавчого провадження недостатньо зазначеного урядового законопроекту. Серед фахівців висловлюється думка про те, що варто підготувати окремий Цивільний виконавчий кодекс. Зокрема, кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка О. Снідевич вважає, що такий нормативний документ розширив би повноваження приватних виконавців, зрівняв їх у правах і можливостях з держвиконавцями і врегулював значну частину чинних недоліків у системі виконання судових рішень. Науковець зазначає, що чинний закон України «Про виконавче провадження» містить помилки, які є неприйнятним для такої важливої сфери. До того ж, питання актів виконавців мало б бути врегульоване окремим розділом нормативного акту. Науковець пропонує приділити більше уваги актам, вчиненим у формі конклюдентних

або вербальних дій, наголошує на доцільності запровадження обов'язкової відеофіксації. Однак, як наголосив заступник міністра юстиції з питань виконавчої служби С. Шкляр, на державному рівні вважають, що питання зрівняння повноважень державних і приватних виконавців поки не на часі. За його словами, можливо, це і буде, але нескоро, оскільки необхідно переконатися, що в професію приватного виконавця потрапили не випадкові люди, а висококваліфіковані фахівці.

Утім і серед приватних виконавців необхідності у прийнятті спеціального кодексу не вбачають, хоча і нарікають на суттєві ускладнення в їх роботі через неупорядкованість у державних реєстрах і неможливість оперативно отримувати звітти інформацію. Так, львівський приватний виконавець З.Маковецький вважає: «Достатньо ефективного закону про виконавче провадження. Якщо ми отримаємо такий закон, у додатковому кодексі потреби не буде».

Таким чином, однією із важливих проблем, яка турбує сучасне українське суспільство й активно обговорюється як громадськістю, так і юридичним середовищем, залишається незавершеність реформування судової системи в Україні. Урядовий законопроект №8198 «Про внесення змін до деяких законів України щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів» спрямований на вирішення частини гострих питань у галузі виконання судових рішень. Фахівці поділяють загальну думку про важливість і позитивний характер більшості запропонованих новацій, однак їх явно недостатньо для того, аби остаточно виправити ситуацію і зробити процес виконання рішень суспільно-орієнтованим і невідворотним. Саме на це і звертає увагу Голова Верховного Суду України В. Данішевська: «Ми всі розуміємо та знаємо, що судовий захист є примарним, якщо рішення суду не виконуються». Тож процес реформування системи судочинства в Україні має обов'язково

продовжуватися, оскільки через невиконання навіть найкращих рішень служителів Феміди забезпечення права українців на справедливий суд стає нездійсненним (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63741, <https://pv.net.ua/2017resultat/>, <https://ligazakon.net/lawnews/doc/nz181844>, <https://ukr.segodnya.ua/economics/finance/1126178.html>, <https://pv.net.ua/zp8198/>, <https://pv.net.ua/krayini-ne-vystachaye-vykonavtsiv/>, <https://pv.net.ua/krayini-ne-vystachaye-vykonavtsiv/>, <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2018/4/2/169376.htm>, <http://www.univ.kiev.ua/news/9527>, <http://pravo.ua/news.php?id=0654472>, http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/782.htm, <https://ubr.ua/ukraine-and-world/society/dolhi-ukraintsev-soberut-ponovomu-chastnym-ispolniteljam-oblehchat-dostupk-bankovskoj-tajne-3867713>, http://zib.com.ua/print/132523-chogo_ne_vistachae_privatnim_vikonavcyam_abi_konkuruvati_z_d.html).*

Т. Полтавець, мол.наук. співроб., НЮБ НБУВ

Дипломатична служба в Україні та за кордоном

Дипломатична служба України сформована у специфічних умовах пострадянського періоду зберегла певні риси радянської дипломатії, зокрема, лінійність системи управління; системне обмеження обігу інформації та низький рівень її захисту; слабкий зв'язок Міністерства закордонних справ та дипломатичної служби з іншими складовими державного управління; фінансові та кадрові проблеми. Нині для реалізації зовнішньополітичних пріоритетів та забезпечення національних інтересів Україною в світі створено понад 80 дипломатичних представництв, 8 Генеральних консульств при міжнародних організаціях та 31 консульських представництв за кордоном. Більше 1000 українських співробітників перебувають на дипломатичній службі за межами держави та понад 600 осіб працює у МЗС в Україні. Реформування дипломатичної служби та правове врегулювання широкого кола питань, пов'язаних із професій-

ною діяльністю посадових осіб є невід'ємною складовою сучасної державної політики.

5 квітня 2018 року на пленарному засіданні Верховної Ради у другому читанні прийнято Закон № 7322 «Про дипломатичну службу». За відповідне рішення проголосували 276 народних депутатів. Правове регулювання закону здійснюється у відповідності до: Конституції України, Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року, Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року, та інших нормативно-правових актів України. Основні норми документу повторюють попередню редакцію закону, складаються з 10 розділів, заключних і перехідних положень. Як зазначив голова ВР А. Парубій, парламент ухвалив Закон про дипломатичну службу саме до 100-ліття української дипломатичної служби. Він вважає, що це дасть можливість реформувати дипломатичну службу.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради, ще до прийняття закону, висловило ряд зауважень до законопроекту. Головне юридичне управління, у своєму висновку щодо реформування дипломатичної служби, зауважувало, що деякі норми суперечать Конституції України та не узгоджуються з вимогами інших законодавчих актів України. Однак, Комітет у закордонних справах ухвалив рішення рекомендувати Верховній Раді України прийняти законопроект «Про дипломатичну службу» за основу.

В. Вовк, народний депутат від Радикальної партії, звернувся до П. Порошенка з пропозицією вето закону, аргументуючи своє рішення тим, що закон не відповідає положенням Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18. 04. 1961 р., ратифікованої в Україні. Він наполягав, що це є підставою для звернення до Конституційного Суду України щодо його неконституційності. Зі слів народного депутата, «ухвалений документ не тільки не відповідає міжнародному праву, а й в абсолютно штучний і невиправданий спосіб значно здорожчує дипломатичну службу на додаткові сотні мільйонів гривень та вішає ці зайві витрати на українських платників податків».

27. 04. 2018 р. Президент України Петро Порошенко наклав вето на прийнятий закон «Про дипломатичну службу» та повернув його з пропозиціями до Верховної Ради, де зазначено, що закон не може бути підписаний з таких підстав:

- Згідно з Конституцією України, послів, представників України і глав місій при міжнародних організаціях призначає і звільняє президент України за поданням міністра закордонних справ. Однак, нинішнім законом, зокрема ст. 14, передбачена попередня консультація профільного комітету щодо призначення посла або глави місії при міжнародній організації до подання на розгляд президенту. Таке положення не відповідає Конституції України та Закону № 116/95-вр «Про комітети Верховної Ради України» від 05. 01. 2017 р. Адже, згідно з Конституцією України та принципу поділу влади установлено,

що комітети Верховної Ради України створюються для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, та не передбачено жодних повноважень з обрання, призначення, затвердження або надання згоди на призначення на дипломатичні.

- Згідно з ч. 5 ст. 5 Закону №7322 «Про дипломатичну службу» щодо спеціальних місій України при міжнародних організаціях передбачаються повноваження з визначення статусу, завдань та функцій таких місій. Керівництво зовнішньо-політичною діяльністю держави та місіями, відповідно до КУ має здійснюватися лише Президентом України, а не Кабінетом Міністрів України.

Дискутуючи з позицією глави держави, народний депутат «Об'єднання «Самопоміч», О. Сотник вважає, обов'язковість консультацій з профільним комітетом перед призначенням послів має позитивні моменти, так як це дасть можливість обрати більш якісних послів та додасть певної публічності процесу.

В цілому прийнятий Закон дає можливість комплексно реформувати дипломатичну службу із врахуванням позитивного досвіду європейських зовнішньополітичних відомств та забезпечити єдність підходів у правовому регулюванні особливостей дипломатичної служби як складової частини державної служби. Відповідно до закону, дипломатична служба визначається як державна служба особливого характеру, завданням якої є реалізація зовнішньої політики України, захист національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

Законом встановлюються правові засади та порядок організації дипломатичної служби як складової частини державної служби, визначається порядок її проходження та припинення. Законодавчим документом передбачено правовий статус та особливості діяльності дипломатичних службовців, порядок присвоєння дипломатичних рангів, упорядкування фінансування і матеріально-технічного забезпечення органів дипломатичної

служби. Як зазначено у пояснювальній записці до законопроекту, реалізація всіх положень потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України.

Згідно з прийнятим законом, передбачається конкурсна процедура вступу на дипломатичну службу, контрактна форма проходження служби, обов'язкове професійне навчання та підтвердження кваліфікаційного рівня працівника на кожному етапі проходження служби, категоризація посад та імперативна ротація дипломатів, тобто, переведення до інших органів дипломатичної служби посадовців в інтересах служби. Унормовується кількість дипломатичних рангів та строки перебування у них з відповідними строками перебування у рангах державних службовців (три роки від аташе до радника першого класу). Законом встановлюються вимоги щодо дипломатів, передусім, володіння двома іноземними мовами, відповідним станом здоров'я та психологічною стійкістю. Ст. 14 закону № 7322 передбачається обов'язковий випробувальний термін строком до 6 місяців, якщо особа обирається вперше на дипломатичну службу. Дипломатам, яких призначає президент випробування не встановлюється. Також законом встановлюється заробітна плата, компенсації, соціальний та медичний захист дипломатам та обслуговуючому персоналу.

Голова Комітету у закордонних справах Г. Гопко заявила, що «закон про дипломатичну службу, ухвалений нещодавно Верховною Радою, дасть в руки українським дипломатам надійні інструменти захисту національних інтересів України»

Згадувана мною вище О. Сотник, стверджує, що українська дипломатія за останні роки дуже відстала від світових колег. «Тому на цей закон чекали співробітники дипломатичної служби України у всіх країнах світу. І нарешті, перебуваючи чотири роки у війні, яка в тому числі ведеться і дипломатичними каналами, нам вдалося його ухвалити». Проте депутат зауважує, що процес опрацювання закону був довготривалим, а факт, що президент вніс зауваження, щодо положень про дипломатичну службу говорить про те, що він хоче

«контролювати все, навіть, напевно, ручки, які закупаються дипломатичні представництва».

Подібними законами послуговуються у багатьох країнах світу, вони орієнтуються на положення Віденської конвенції 1961 р. Конвенція відкрита для підписання всіма державами-членами Організації Об'єднаних Націй або спеціалізованих установ, Державами-учасницями учасницями Статуту Міжнародного Суду, а також будь-яким іншими державами, запрошеними Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй стати учасниками Конвенції, загалом 179 держав. Віденська конвенція встановлює правила обміну та поведження послів між державами, які протягом сотень років міцно встановлені в звичайному праві. Віденська конвенція про дипломатичні відносини є основою для ведення зовнішніх відносин і гарантує, що дипломати зможуть виконувати свої обов'язки без загрози впливу уряду приймаючої сторони. відповідно до Конвенції дипломати повинні дотримуватися законів приймаючої країни, у разі недотримання цього можливе вислання дипломати з країни. У тому випадку, коли Конвенція не дає відповіді на проблему, застосовується звичайне право.

У дипломатичній службі Литовської Республіки Віденська конвенція відіграє важливу роль. Відповідно до Закону Литви № VIII-1012 «Про дипломатичну службу» від 29 грудня 1998 р. дипломатична служба є невід'ємною частиною державної служби та керується Президентом Литви, Сеймом Литви та Урядом Литовської Республіки. Цей Закон встановлює правові основи формування та функціонування дипломатичної служби Литовської Республіки, дипломатичний та правовий статусу членів їх сімей та соціальні гарантії. Фінансування дипломатичних місій та консульських установ Литовської Республіки здійснюється з державного бюджету Литви через Міністерство закордонних справ. Члени персоналу консульської установи разом з членами їх сімей, що акредитовані в державі перебування, користуються привілеями та імунітетами, зазначеними у Віденській конвенції про консульські зносини. Згідно з ст. 18. Закону «Про дипломатичну службу»

висуваються вимоги до осіб, які обираються на дипломатичну службу Литовської Республіки. Особа, яка працює в якості дипломата, повинна бути не старша 62 років і 6 місяців, проте Президент Республіки або Міністр закордонних справ мають право дозволити, особам старшим вказаного віку, працювати дипломатичними представниками Литовської Республіки на певний період часу.

Зарахування на службу відбувається на конкурсній основі. Претендент на посаду повинен мати литовське громадянство, гарну репутацію та міцне здоров'я, володіти принаймні двома іноземними мовами, та мати дозвіл на отримання секретної інформації. Жодна особа, яку визнано винною у вчиненні кримінального злочину проти держави чи громадськості або задіяної у корупційних злочинах не може працювати в дипломатичній службі Литовської Республіки. Відповідно до закону, встановлюється випробувальний термін для дипломатів строком на 1 рік, однак Міністр закордонних справ може скоротити термін випробувального терміну до 3 місяців. Дипломатам під час проходження служби забороняється займатися будь-якою діяльністю, яка несумісна з виконанням обов'язків державного службовця.

Парламент Болгарії у липні 2007 р. прийняв новий закон про дипломатичну службу. Законом передбачено, що дипломатичний персонал обирається шляхом публічно конкурсу. Переможці конкурсу зараховуються на службу як помічники-асистенти, з випробувальним терміном до 18 місяців. Помічник-асистент після року роботи повинен скласти іспит на придбання дипломатичного рангу «аташе». Якщо іспит був не складений, то через 6 місяців надається ще одна можливість для здачі екзамену. Правові відносини з працівником, який не пройшов другий іспит на придбання дипломатичного рангу «аташе», припиняється без попередження. Відповідно до закону, дипломатичним службовцем може стати громадянин Болгарії або громадянин держави, що входить до Європейського Союзу; має вищу освіту зі ступенем магістра в залежності від потреб дипломатичної служби; володіє

принаймні двома іноземними мовами, одна з яких є офіційною для Організації Об'єднаних Націй; має комп'ютерну грамотність; не страждає хронічними психічними захворюваннями.

Дипломатичні службовці, згідно з ст. 34, мають свій дипломатичний ранг, який відображає ступінь кар'єрного росту дипломатичного співробітника, відповідно до його професійного досвіду на службі та оцінки виконання своїх обов'язків. Перехід на наступний дипломатичний ранг вимагає обов'язкового стажування у попередньому ранзі, так, наприклад, для того, щоб отримати ранг «третього секретаря» потрібно обов'язково пропрацювати 2 роки «аташе», а для отримання рангу «радника» треба 5 років займати посаду «першого секретаря».

Відповідно до ст. 49 дипломатичні службовці не можуть бути членами політичних партій, організацій. Під час виконання своїх обов'язків посадова особа дипломатичної служби зобов'язана дотримуватися партійної дисоціації. Він не може вести пропаганду на користь чи шкоду політичних партій, організацій чи рухів, або робити дії на посаді, що порушує його політичний нейтралітет.

Протягом строку дипломатичної служби працівник, окрім заробітної плати, повинен одержувати і премії чи надбавки, сума нарахувань визначаються постановою Ради Міністрів в залежності від країни розміщення дипломатичного рангу, положення працівника і кількості членів його сім'ї, які супроводжують його в приймаючій країні. Під час служби посадовець має право на додаткові компенсації для покриття плати за навчання своїх дітей в приймаючій державі.

Викладений матеріал дозволяє зробити певні узагальнення. Як бачимо, прийняття багатьох законів у нашій державі супроводжується розлогими дискусіями як на етапі їх прийняття, так і після ухвалення. Чи не найголовнішою проблемою в цьому контексті є те, що дискусії після прийняття законів часто-густо є більш жвавими та запеклими. Ще однією особливістю є те, що законотворці не враховують думку експертів приймаючи ту чи іншу законодавчу

новелу, не став виключенням і аналізований нами закон, бо парламентарі позицію Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради не взяли до уваги. Водночас народні депутати і в цьому законі намагаються створити правову колізію, передбачивши заслуховування претендентів на дипломатичні посади у профільному комітеті, яка дозволяє двояко трактувати підпорядкованість дипломатичних працівників. Зарубіжний досвід доводить, що загальноприйняті міжнародні норми імплементовані у національне

законодавство без спроби «видумати велосипед» підтверджують свою ефективність (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <https://www.rbc.ua>; <http://www.rada.gov.ua/news/Topnovyna/157111.html>; <https://informer.news>; <http://narodnarada.info>; <https://samopomich.ua>; http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_048; https://en.wikipedia.org/wiki/Diplomatic_rank; <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291050?jfwid=rivwzvpvg>; <https://www.riigiteataja.ee>; <http://econ.bg>).*

I. Беззуб, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Який фінансовий омбудсмен потрібен Україні: європейський досвід

Серед проблем розвитку економіки України питання формування інституту фінансового омбудсмена посідають важливе місце. Це обумовлено тим, що з огляду на складну ситуацію в банківському секторі, спричинену політичною та економічною кризами, військовим конфліктом на Сході, на ринку зросла кількість спорів між банками та їхніми клієнтами. Спроби вирішити ці проблеми призвели до активного використання таких жорстких заходів, як використання послуг колекторних компаній, масове повернення та продаж власності із застави, процедури штучного банкрутства позичальників і багато іншого, що негативно відобразилося на взаємовідносинах банків та їхніх клієнтів.

Крім того, недосконале правове забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг також спричиняє недовіру населення до фінансових ринків, що позбавляє їх можливості залучати кошти, вкрай необхідні для розвитку економіки.

Опитування, проведені проектом Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Трансформація фінансового сектору», свідчать, що сьогодні фінансовим установам в Україні довіряють менше 20 % населення. Українці користуються мінімальним набором фінансових послуг. При цьому лише 35 % громадян

нашої держави можуть вважатися фінансово грамотними згідно з міжнародною методикою. 45 % громадян не знають куди звертатися для вирішення спорів на фінансовому ринку, а 20 % консультантів фінансових установ не змогли надати пораду споживачам у цьому питанні. До 30 % споживачів, стикнувшись із спором, відмовляються від подальшого користування фінансовими послугами, а 78 % українців у разі виникнення суперечок з фінансовими установами взагалі не бажають нікуди звертатися.

Наразі жоден із державних чи недержавних органів в Україні не наділений реальними повноваженнями для захисту прав споживачів фінансових послуг, зазначила виконавчий директор Незалежної асоціації банків України (НАБУ) О. Коробкова. Суперечки між споживачами та фінансовими установами розглядаються виключно судами, які продемонстрували свою неефективність та упередженість, а тому користуються низькою довірою як банків, так і їхніх клієнтів. За даними USAID, судочинству не довіряє понад 90 % українців.

Введення інституту фінансового омбудсмена, який буде виступати своєрідним арбітром між споживачем і фінансовою установою та допомагати у вирішенні суперечок мирним шляхом, створить дієву альтернативу державно-судовій системі.

Традиційно звертатися до цієї інституції можуть лише фізичні особи, тому створення цього органу зазвичай переслідує мету захисту прав дрібних споживачів, які не мають достатньо фінансових ресурсів, аби захистити свої права у судовому порядку. Іншою важливою особливістю фінансового омбудсмена є вирішення фінансових спірних питань, у яких не фігурують великі суми коштів. Існування інституту фінансового омбудсмена дозволяє у багатьох випадках уникати тривалої та сповненої бюрократичних перепон процедури врегулювання конфлікту між фінансовою установою та її клієнтами, як це буває при зверненні однієї зі сторін суперечки до суду.

Система захисту прав споживачів фінансових послуг через фінансового омбудсмена вже працює в більш ніж сорока розвинених країнах світу. Впроваджувалася ця система за участі Світового банку, який має значні напрацювання у цій галузі. Тому і в Україні для сприяння вирішенню проблем споживачів у позасудовому порядку Світовий банк та інші авторитетні міжнародні організації пропонують створити систему фінансового омбудсмена.

Виконання цієї вимоги наблизить момент остаточної та повної інтеграції вітчизняних фінансових ринків у світові потоки капіталів, розширить можливості співпраці із зарубіжними фондами та фінансовими інститутами, зміцнить партнерські зв'язки з іншими країнами у фінансових відносинах.

У спробі стабілізувати фінансові ринки Кабінетом Міністрів було розроблено Комплексну програму розвитку фінансового сектора України до 2020 р., у якій знайшло відображення усвідомлення необхідності підвищення рівня довіри населення до фінансових установ, для чого і було запропоновано запровадження інституту фінансового омбудсмена – як нового для вітчизняної практики інструмента захисту прав споживачів та інвесторів фінансового сектора.

Для заснування інституту фінансового омбудсмена на законодавчому рівні необхідно прийняти відповідний закон, який дозволить наблизити законодавство України до вимог ЄС у сфері захисту прав споживачів.

22 лютого 2018 р. у Верховній Раді був зареєстрований законопроект № 8055 «Про устанovu фінансового омбудсмена», який підготовлено з метою впровадження механізму альтернативного (позасудового) вирішення спорів, що виникають у споживачів фінансових послуг із надавачами фінансових послуг, який сприятиме підвищенню довіри споживачів до фінансового ринку.

Документом визначаються правові засади створення та організації діяльності установи фінансового омбудсмена, принципи її діяльності, компетенція установи, повноваження та вимоги до фінансового омбудсмена та уповноважених осіб, порядок вирішення спорів між споживачами і надавачами фінансових послуг та виконання рішень за результатами розгляду, порядок фінансування установи, а також основні засади співпраці установи з державними органами та органами місцевого самоврядування.

Згідно із законопроектом, організаційна структура установи фінансового омбудсмена складатиметься з:

- наглядової ради з представників організацій захисту прав споживачів, об'єднань, що представляють інтереси постачальників фінансових послуг, і регуляторів ринку;

- фінансового омбудсмена, до повноважень якого належатиме розгляд звернень і суперечок споживачів і винесення рішень, і який обиратиметься спостережною радою на чотири роки з можливістю переобрання;

- співробітників установи, в тому числі уповноважених осіб, відповідальних за розгляд звернень та вирішення спорів, а також забезпечення діяльності установи.

Функціонуватиме установа за рахунок внесків постачальників фінансових послуг і зборів громадян за розгляд того чи іншого спору. Розмір таких внесків встановить наглядова рада, а збір за розгляд конфлікту, який повинен буде заплатити споживач, становитиме близько 5 % від прожиткового мінімуму для працездатної людини – це 85 грн за одну скаргу, що є доволі незначним у порівнянні з існуючими судовими зборами.

Також, скарги, які надходять до фінансового омбудсмена, розглядатимуться

протягом 60 днів після чого виноситиметься рішення.

Варто відзначити, що фінансовий омбудсмен не розглядатиме ті справи, які вже розглядалися в суді. Також розглядати спір почнуть тільки в тому випадку, якщо споживач раніше звертався до фінустанови і отримав там відмову, ігнорування або ж відповідь, що не задовольняє його. І ще омбудсмен не допоможе вирішити суперечку із збанкрутілим банком.

Основне поле діяльності омбудсмена – це невеликі кредити, до 372 тис. грн, які, на думку авторів законопроекту, перевантажують суди. Спори, сума яких перевищує сто розмірів мінімальної заробітної плати, омбудсмен розглядати не буде.

Крім того, установа консультуватиме українців і надаватиме їм правову допомогу в підготовці документів і зборі доказів.

Відповідно до законопроекту, фінансовим омбудсменом може стати той, у кого є вища освіта в галузі економіки, фінансів або права; бездоганна ділова репутація; досвід професійної діяльності в сфері права або на ринках фінансових послуг не менше десяти років. При цьому в проекті закону зазначено, що, крім звичайних вимог щодо дієздатності та відсутності психічних або хронічних захворювань, які завадять роботі, фінансовим омбудсменом не може бути людина, яка притягувалася до відповідальності за «корупційними» статтями – але тільки за останні п'ять років.

Крім цього, у законопроекті закріплено, що фінансовий омбудсмен не може займати посади в будь-якому органі державної влади, органі, який здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, органі місцевого самоврядування, не може бути членом політичної партії чи професійної спілки працівників органів державної влади, займатися оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності).

Рішення фінансового омбудсмена або уповноваженої особи стає обов'язковим після його повного і безумовного акцепту (прийняття) споживачем фінансових послуг. Рішення

фінансового омбудсмена та уповноваженої особи, що стало обов'язковим для надавача фінансових послуг, може бути ним оскаржене в суді лише з окремих підстав, визначених цим документом (протягом тридцяти днів з дня прийняття такого рішення).

На думку авторів законопроекту, його прийняття завдяки наданню можливості ефективного, швидкого і доступного способу регулювання спорів зі споживачами фінансових послуг допоможе відновити довіру споживачів до фінансового ринку та його зростання; зменшити навантаження на судову систему України; зменшити витрати споживачів та фінансових установ на вирішення спорів, у порівнянні із судовими розглядами; посилити захист прав споживачів фінансових послуг та підвищити рівень їхньої фінансової обізнаності; збільшити обсяги кредитування та створити підґрунтя для економічного зростання.

Слід зазначити, що сама ідея створення інституту фінансового омбудсмена серед експертів, фахівців, фінансових аналітиків була сприйнята досить позитивно. Проте зазначений законопроект експертне середовище зустріло досить критично.

Для обговорення змін у системі захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні за допомогою створення установи фінансового омбудсмена використовувалися різноманітні майданчики. Зокрема, українські та зарубіжні експерти обговорювали проект закону «Про устанovu фінансового омбудсмена» під час міжнародної конференції «Захист прав споживачів фінансових послуг 2017: шлях до розбудови довіри» (12 вересня 2017 р.), на круглому столі, організованому проектом USAID «Трансформація фінансового сектору» на тему «Як відновити довіру до фінансового сектору та захистити споживача фінансових послуг» (16 квітня 2018 р.), «Як фінансовий омбудсмен захистить споживача фінансових послуг (обговорення законопроекту № 8055)» (10 квітня 2018 р.) та інші.

Так, відкриваючи конференцію «Захист прав споживачів фінансових послуг 2017: шлях до розбудови довіри», керівник проекту

USAID «Трансформація фінансового сектору» Р. Бонд зазначив, що головною метою проекту є докорінна зміна ставлення та відновлення довіри до фінансового та банківського сектору в Україні, а також сприяння захисту прав споживачів фінансових послуг. Для цього, на його думку, важливе значення має запровадження в нашій країні установи фінансового омбудсмена та прийняття відповідного закону.

На круглому столі «Як фінансовий омбудсмен захистить споживача фінансових послуг (обговорення законопроекту № 8055)» фінансовий омбудсмен Вірменії П. Саркісян та керівник групи по прийому і розгляду вимог споживачів офісу фінансового омбудсмена Вірменії Г. Агаян представили практичний досвід роботи установи фінансового омбудсмена Вірменії. Як повідомила П. Саркісян, ця структура з незалежною системою правління була створена єдиним регулятором фінансового ринку – Центральним банком Вірменії на основі закону «Про примирителя фінансової системи» і почала діяти з 2009 р. Фінансовий омбудсмен Вірменії є членом Міжнародної мережі фінансових омбудсменів.

Міжнародні експерти впевнені, щоб економіка розвивалась, Україні потрібна нова прозора система фінансових послуг, де захищені права споживачів. Першим кроком має стати новий закон про інститут фінансового омбудсмена, який повинен принести справедливість на ринок споживчого кредитування та змінити підходи й практики як кредиторів, так і позичальників, наголосила директор місії USAID Сюзан Косінскі Фрітц.

Натомість, наукові експерти Головного науково-експертного управління Верховної Ради, проаналізувавши проект закону «Про установу фінансового омбудсмена», дійшли висновку, що механізм, запропонований документом для реалізації його головної мети – покращення захисту прав споживачів та відновлення довіри до фінансового сектору – навряд чи забезпечить поліпшення захисту прав споживачів фінансових послуг як з огляду на те, що він не досягає належної об'єктивності

і неупередженості фінансового омбудсмена, так і на те, що він не може гарантувати споживачам того ж рівня захисту, як суд.

Зокрема, наукові експерти відзначили, що з порядку створення установи фінансового омбудсмена та обрання самого фінансового омбудсмена та обрання самого фінансового омбудсмена вже впливає їхня залежність від органів виконавчої влади. Вони звернули увагу, що наглядова рада установи, яка є вищим органом управління установи фінансового омбудсмена, фактично входить до сфери державного управління, оскільки до її складу мають бути включені представники від органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг.

Таку думку висловив і голова Ради Незалежної асоціації банків України Р. Шпек. Він переконаний, що «керуване» формування наглядової ради фінансового омбудсмена відкриває великі можливості для зловживань. Такий порядок, якщо не встановити жорсткі та однозначні правила з самого початку, не завадить зацікавленим політикам «завести» у керівний орган лояльних представників і використовувати їх для нагнітання анти-банківської істерії напередодні виборів. Тим більше, що цілу низку організацій споживачів створено та фінансується народними обранцями, які заборгували банкам великі суми.

Поставили експерти під сумнів і механізм фінансування установи фінансового омбудсмена. На погляд експертів, утримання установи фінансового омбудсмена за рахунок надавачів фінансових послуг вже є підставою для упередженості рішень.

Тому, впевнений Р. Шпек, в українських реаліях було б доцільно залучити фінансування від міжнародних донорів, таких як ЄБРР, Міжнародної фінансової корпорації, Європейської комісії, USAID чи Світового банку, що могло б забезпечити безапеляційну прозорість та незалежність діяльності новоствореної структури. Тим паче, що існуючий досвід роботи бізнес омбудсмена доводить ефективність використання коштів міжнародних донорів. Це б сприяло побудові довіри до рішень фінансового омбудсмена,

який дійсно зміг би бути рівновіддаленим від банків, політиків та решти з кола можливих зацікавлених, запевняє фахівець.

«На трієчку» оцінив законопроект директор Українського аналітичного центру О. Охрименко. На його думку, сама по собі позиція омбудсмена нічого не дає – значення мають лише повноваження. Адже, робота омбудсмена справлятиме належний вплив, якщо в його компетенцію впишуть реальні важелі впливу на владу – призупинення рішень органів влади або розбір скарг на вище керівництво. В інших країнах фінансовий омбудсмен – дійсно незалежна людина. Наприклад, німецький фінансовий омбудсмен може ініціювати спір, якщо до нього звернулися в зв'язку з порушеннями канцлера або Міністерства фінансів. А у зазначеному документі багато декларативного, і при такому варіанті на фінансового омбудсмена ніхто не зважатиме.

У цивілізованому суспільстві, переконаний начальник Юридичного управління ОТП Банку О. Коробкін, безумовно, повинен існувати і ефективно діяти механізм захисту прав споживачів, включаючи споживачів фінпослуг. Проте створення окремого функціоналу у вигляді фінансового омбудсмена не вирішує це питання на системному рівні, а лише привносить в існуючі неналагоджені механізми додаткову неясність. Крім того, воно є явно вторинним по відношенню до більш нагальної потреби прийняття закону про захист прав кредиторів і формування загальної культури дотримання зобов'язань. Крім того, представник банку не підтримує пункт про неможливість оскарження рішень омбудсмена.

Виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера О. Устенко також вважає норму про обов'язковість рішення фінансового омбудсмена для постачальника фінансових послуг суперечливою. Він сподівається, що до неї вноситимуться зміни в процесі роботи над законопроектом в Раді. Крім цього, О. Устенко зазначив, що супутньою проблемою створення нової структури є корупція. Експерт висловив думку, що законопроект не пропонує вирішення глобальних проблем. Принципово ситуацію введенням фінансового омбудсмена

не вирішити, довіру теж не повернути, і кредитування одним цим рішенням не відновити.

Багато запитань у учасників ринку фінансових послуг виникає стосовно їхніх взаємовідносин як з фінансовим омбудсменом, так і зі споживачем безпосередньо через омбудсмена.

Коментуючи законопроект про створення інституту фінансового омбудсмена, голова правління Всеукраїнської асоціації фінансових компаній Г. Замазєєва наголошує, що в законопроекті взагалі не враховані інтереси представників бізнесу та фінустанов. Цей законопроект можна прийняти лише в тому випадку, якщо в кожну його статтю будуть внесені мотиви і інтереси фінансового сектора.

Генеральний директор Об'єднання фінансових установ (ОФУ) В. Волковська також звернула увагу на те, що офіс фіномбудсмена утримується за рахунок коштів учасників ринку, але у той же час у них немає абсолютно ніяких прав. Зокрема, компанії не можуть звернутися до фіномбудсмена зі скаргою, не можуть оскаржити його рішення у суді.

Асоціація «Страховий Бізнес» вважає прийняття запропонованого законопроекту № 8055 недоцільним, несвоєчасним та не обґрунтованим. Забезпечення беззаперечно необхідного захисту прав споживачів не повинно здійснюватися шляхом додаткового фінансового навантаження на бізнес та створення структури, що може перетворитись на інструмент тиску на фінансові установи. Небанківський фінансовий ринок сплачує щорічно понад 2 млрд грн податків. Це більше ніж достатні кошти, щоб фінансувати захист прав споживачів за бюджетний кошт, не створювати нові «побори» з компаній (за попередніми розрахунками, фіномбудсмен обійдеться для кожної страхової компанії у 1700 грн на рік з наступним збільшенням сум та сплатою додаткового збору від скаргників), повідомив радник Генерального директора Асоціації «Страховий Бізнес» В. Цвігун.

Відповідно до пояснювальної записки, наголошує радник «АО «Suprema Lex», керівник практики банківського та фінансового

права Р. Оксанич, повністю нівелюється курс держави на судову реформу та чітко зазначається, що жодна установа ефективно не захищає права та законні інтереси споживачів фінансових послуг у разі виникнення суперечок з фінансовими установами. Це взагалі нонсенс, коли законодавець визнає безпорадність судової системи та вважає, що зі створенням якоїсь альтернативної інституції відновиться довіра до фінансового ринку та його подальше зростання. На думку фахівця, зазначена ініціатива є черговою нелогічною спробою «зарегулювати» сферу відповідних правовідносин. При цьому відверто нівелюється повага до судової системи. Сторони у сфері надавання/споживання фінансових послуг самостійно здатні вирішити проблеми, які тут виникають, вважає Р. Оксанич. А від держави вимагається чіткий алгоритм, а не чергове розмноження альтернативних інститутів.

Згідно з висновком Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), законопроект не тільки не забезпечує підвищення ефективності системи захисту прав споживачів фінпослуг, але й не може гарантувати їм захисту, альтернативного судовому.

Національна асоціація страховиків України, підтримавши законодавчі ініціативи щодо вдосконалення правового захисту прав споживачів фінансових послуг та провівши власну експертну оцінку законопроекту № 8055, звертає увагу народних депутатів на те, що законопроект містить ряд істотних недоліків і норм, що суперечать Конституції України та чинному законодавству.

Так, запропонований порядок розгляду справ і оскарження рішень в законопроекті може привести до підміни судового порядку розгляду спорів на розгляд суперечок «фінансовим омбудсменом», що є прямим порушенням Конституції України та процесуальних кодексів. Законопроект, зокрема, прирівнює «вагу» рішень фінансового омбудсмена до рішень таких органів, як суди, нотаріуси, державні виконавці тощо, які, на відміну від омбудсмена, несуть кримінальну відповідальність за

прийнятті рішення. Законопроект також, на думку НАСУ, нехтує основним принципом поділу сторін спору на сторону захисту, звинувачення і орган, який здійснює розгляд спору. Фінансовий омбудсмен намагається поєднати в собі функцію і суду, і адвокатури.

Разом з тим, незважаючи на ряд недоліків, запропонований законопроект містить багато положень, які можуть бути використані для захисту прав споживачів фінансових послуг. Для цього, потрібно доопрацювати законопроект з урахуванням зауважень від учасників ринку і виключити із законопроекту норми, які суперечать Конституції, переконана директор НАСУ Н. Гудима.

Світова практика засвідчує, що досудове врегулювання спорів фінансовим омбудсменом здатне захистити права споживачів фінансових послуг, розвантаживши при цьому судові органи. Існування інституту фінансового омбудсмена є поширеною практикою серед країн світу.

У світі накопичено майже 30-річний досвід роботи фінансових омбудсменів. Перші омбудсмени у сфері фінансових послуг з'явилися у Великобританії у 1981 р., Німеччині у 1992 р., Швейцарії в 1993 р.

Про розвиток інституту фінансового омбудсмена у світі свідчить той факт, що в Австралії у листопаді 2007 р. для обміну досвідом, ідеями й ефективною взаємодією була створена міжнародна мережа фінансових омбудсменів, засновниками якої є відповідні установи розвинутих країн (Австрія, Австралія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Італія, Канада, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, ПАР, США, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія) та інших юрисдикцій, включаючи Вірменію, Казахстан, Польщу, Росію, Чилі, Чорногорію.

Необхідно звернути увагу на той факт, що у світовій практиці існує кілька варіацій сфери правового впливу фінансового омбудсмена. Фінансовий омбудсмен може бути єдиним для всього фінансового сектору (Австралія, Велика Британія, Вірменія, Малайзія, Нідерланди, Фінляндія), окремим для одного або більше сегментів фінансового ринку

(Бельгія, Канада, Греція, Італія, Казахстан, Нова Зеландія, Польща, Швейцарія) або ж окремих у рамках одного або більше сегментів (Франція, Німеччина, США). Крім того, фінансові омбудсмени можуть приймати форму комітету зі справ захисту прав споживачів (Данія, Швеція), департаменту скарг у складі фінансового регулятора (Мальта, Іспанія) або функціонувати в рамках державного органу із захисту прав споживачів (Латвія, Литва).

Без сумніву, кожна країна має свої особливі риси фінансового омбудсменства. Разом із цим, незважаючи на регіональні відмінності, можна виділити спільні риси інституту фінансового омбудсмена, основними з яких є: вирішення спорів між фізичними особами та фінансовими установами; проведення, координація та оцінка діяльності з фінансової просвіти; розробка політики у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг та координація діяльності з іншими відповідальними установами та організаціями.

Фінансові омбудсмени здійснюють свою роботу як на основі добровільності та саморегулювання, так і на основі законодавчого регулювання. Наприклад, у Вірменії фінансовий омбудсмен діє на підставі Закону від 2009 р. «Про примирителів фінансової системи». Водночас, незважаючи на тривалу історію фінансового омбудсмена в Німеччині, правовою основою його діяльності є Положення Союзу німецьких банків «Про процедуру врегулювання за скаргами клієнтів у німецькому банківському секторі». У Польщі інститут банківського омбудсмена створений на основі добровільного договору між комерційними банками за посередництва Спільки польських банків і діє на підставі Регламенту банківського споживчого арбітражу.

На законодавчому рівні у більшості країн часто визначаються ключові вимоги до вирішення спорів між споживачами фінансових послуг і фінансовими установами. Так, на сьогодні у семи країнах-членах ЄС (Данія, Ірландія, Нідерланди, Словенія, Іспанія, Велика Британія, Норвегія) існує законодавчо закріплене зобов'язання фінансових компаній інформувати клієнтів про існування органу

позасудового вирішення спорів у розрізі всіх сегментів фінансового ринку. В інших країнах таке зобов'язання або не закріплене в правовому полі, або є частковим.

Як правило, країни регламентують чіткий перелік скарг, які підлягають розгляду омбудсменом. Загалом у більшості країн заявки подаються в письмовій формі, однак у низці випадків скарги приймаються і в електронній формі.

Схеми позасудового вирішення спорів передбачають ухвалення рішення не тільки на підставі законодавства, а й беручи до уваги практичну сторону справи. Рішення можуть бути обов'язковими для виконання банками (Німеччина, Великобританія, Австралія, Ірландія) або необов'язковими (Канада, Італія). Органи, рішення яких не є обов'язковими, здійснюють моніторинг їх виконання відповідно до рекомендацій. Іноді вони публікують інформацію про фінансові установи, що не виконують рекомендації органу розв'язання спорів, у засобах масової інформації.

У цілому період розгляду за альтернативного вирішення спорів варіюється від одного місяця (Португалія, Литва, Велика Британія) до 9–10 місяців (Данія). Середня тривалість розгляду спору в більшості європейських країн становить три-чотири місяці.

Згідно зі статистикою ЄС, більшість органів із розв'язання спорів фінансується за рахунок фінансових установ, 10–15 % – із державних коштів, а інша частина припадає на змішані схеми фінансування. Хоча існує тісний взаємозв'язок між характером самої схеми й фінансуванням (добровільні схеми фінансуються за рахунок галузі, а державні – з бюджету), фінансові омбудсмени, засновані на законодавчому рівні, фінансуються здебільшого фінансовими установами.

Дієвість функціонування механізмів позасудового вирішення спорів в ЄС забезпечується на основі дотримання відповідних законодавчих актів (за умови їх наявності) та певних рекомендаційних документів. До останніх найбільш уживаних належать принципи, розроблені Європейською Комісією (Рекомендації про принципи, що

застосовуються до органів, відповідальних за позасудове врегулювання спорів щодо захисту прав споживачів від 30 березня 1998 р. 98/257/СС).

У світовій практиці існує дві основні моделі організації роботи фінансового омбудсмена – німецька та британська.

Німецька модель широко розповсюджена, оскільки процедура розгляду омбудсмена дає можливість клієнтам, у більшості випадків, не тільки обов'язкове для виконання, але й швидке рішення, і, що важливо, безкоштовно і без будь-якого ризику. Особливо привабливим позасудове вирішення спору є у разі, якщо його вартість настільки мала, що звернення до суду позбавлено економічного сенсу.

У Німеччині інститут фінансового омбудсмена – недержавна установа, заснована на приватній формі власності. Діяльність фінансового омбудсмена здійснюється без спеціального законодавчого регулювання на підставі положення, розробленого громадською організацією – Спілкою приватних банків Німеччини.

На відміну від німецької системи, створення інституту фінансового омбудсмена Великобританії ініціюється державою, що передбачено відповідним законом, прийнятим у 2000 р.

У Великобританії банки, для того щоб працювати з роздрібними клієнтами, зобов'язані надати таким клієнтам можливість вирішувати спори у позасудовому порядку. Як наслідок, за рік до омбудсмена поступає до 1 млн звернень, тому апарат омбудсмена складається більше ніж із 1 тис. осіб.

Цікавим є той факт, що британських омбудсменів кілька на відміну від одного в Німеччині. Вони можуть розглядати будь-які справи але, як правило, спеціалізуються на окремих напрямках галузі. Спори вирішуються шляхом примирення сторін, лише кожна десята справа передається на розгляд омбудсмену для винесення остаточного рішення.

Однією із суттєвих відмінностей британської системи від німецької є те, що подати скаргу може не лише фізична особа, але й організація чи благодійний фонд із річним

оборотом менше 1 млн фунтів стерлінгів. Гранична сума обов'язкового до виконання рішення омбудсмена становить при цьому 100 тис. фунтів стерлінгів, але в низці випадків омбудсмен може рекомендувати організації виплатити споживачу більше цього розміру. У зв'язку з тим, що у Великобританії спори стосуються значних сум, розглядаються вони в середньому більш тривалий період – протягом шести місяців.

Незважаючи на те, що служба фінансового омбудсмена Великобританії заснована як незалежний державний орган, вона фінансується за рахунок членських внесків, які англійські банки платять пропорційно кількості відкритих рахунків, а також плати за кожну надіслану скаргу – 500 фунтів.

Як бачимо, обидві системи мають свої переваги, проте для України, на думку частини експертів, більш прийнятною є саме німецька недержавна система, яка менш бюрократизована, менш дорога, є зручнішою для банків та їхніх клієнтів і в кінцевому підсумку, для судової системи. Особливо така система організації діяльності фінансового омбудсмена є зручною для вирішення спорів щодо незначних сум, яких в Україні значна кількість. Разом з тим, інша частина фахівців переконана, якщо цей інститут створюватимуть банки (асоціація банків) за німецькою моделлю, то в Україні це може призвести до лобювання інтересів установ і послаблення прав споживачів.

Отже, зважаючи на сутність інституту фінансового омбудсмена та ті завдання, які виконує структура у різних країнах світу, ця ініціатива є досить своєчасною та необхідною. Створення ефективного режиму захисту споживачів є одним із ключових елементів побудови розвиненого фінансового ринку, підґрунтя для збільшення обсягу кредитування, росту економіки в цілому та добробуту громадян зокрема.

Впровадження інституту фінансового омбудсмена в Україні як елементу системи захисту прав людини є необхідним і важливим кроком на шляху до європейських стандартів роботи фінансових установ і цивілізованого

фінансового ринку в Україні, який сприятиме вибудовуванню ефективного діалогу між фінансовими установами та їхніми клієнтами, підвищенню довіри до суб'єктів фінансового ринку (*Стаття підготовлена з використанням інформації таких джерел: офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); Урядовий портал (<http://www.kmi.gov.ua>); інтернет-портал FinPost.com.ua (<https://finpost.com.ua>); сайт Незалежної асоціації банків України (<https://nabu.ua>); сайт Всеукраїнської громадської організації «Національна Спілка захисту прав споживачів фінансових послуг» (<http://vgo-finspogivspilka.blogspot.com>); сайт Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу (УАІБ) (<http://www.uaib.com.ua>);*

информационное издание TRISTAR.com.ua (<http://tristar.com.ua>); сайт «Голос Америки» (<https://ukrainian.voanews.com>); сайт Асоціації «Об'єднання фінансових установ» (ОФУ) (<http://afi.org.ua>); інтернет-видання «Обозреватель» (<https://www.obozrevatel.com>); офіційний сайт «Простобанк Консалтинг» (<http://www.prostobank.com>); сайт Української Ради бізнесу (<http://www.urb.org.ua>); сайт Асоціації «Страховой Бизнес» (<http://insurancebiz.org>); сайт Національної асоціації страховиків України (<https://www.nasu.com.ua>); інформаційний портал «Дзеркало суддів України» (<http://suddya.com.ua>); сайт Ресурсного центру ГУРТ (<http://gurt.org.ua>); сайт «Економічна правда» (<https://www.epravda.com.ua>); газета Сьогодні (<http://ukr.segodnya.ua>).

Т. Миськевич, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Впровадження Інституту банкрутства фізичних осіб в Україні

Перехід до ринкової парадигми соціально-економічного розвитку пов'язаний з принциповими змінами в підприємницькій діяльності фізичних та юридичних осіб, а також з виникненням специфічних для ринкової економіки відносин між позичальниками та кредиторами. Країни, що стали на шлях ринкової економіки, усвідомлюючи необхідність узгодження інтересів суб'єктів господарської діяльності для задоволення їх майнових прав у системі економічних відносин, приділяють велику увагу пошуку нових засад і нової якості діяльності еволюційно сформованого інституту неплатоспроможності.

Банкрутство¹ та пов'язані з ним проблеми особливо загострюються в кризові для держави періоди. Так, в Україні 1998-го, 2008-го і 2014-го років велика кількість людей через

взяті, зокрема, споживчі кредити у валюті ставали боржниками, опиняючись після істотних коливань курсу долара в скрутному становищі. В ситуації, що склалася, без допомоги з боку держави вони практично не мали можливості цивілізовано впоратися зі своїми ризиками, а звернення до суду з метою врегулювання неплатоспроможності були вкрай неефективним.

Варто зазначити, що проблема зі споживчими кредитами в Україні й досі залишається невирішеною: єдиний закон щодо процедур банкрутства «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 1999 року, присвячений корпоративному банкрутству та стосується тільки юридичних або фізичних осіб-підприємців. За словами експертів, на сьогоднішній день, весь правовий механізм, що регулює питання банкрутства в нашій державі є застарілим та не відповідає сучасним реаліям.

Незадоволені існуючим регулюванням процедур банкрутства і кредитори, оскільки, прогалини в законодавстві все ще дозволяють боржникам ухилятися від виконання своїх

¹ Українське законодавство визначає поняття банкрутства як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури

зобов'язань, а самі процедури банкрутства є надто тривалими, дорогими та недостатньо ефективними. Довідково: тривалість здійснення процедури банкрутства в Україні – 2, 9 роки, в Східній Європі та Центральній Азії – 2, 3 роки; в розвинутих країнах – 1, 7 років. Найкращий показник в Ірландії – 0, 4 роки. Вартість процедур банкрутства в Україні складає 40, 5 % від вартості майна боржника, в Східній Європі та Центральній Азії – 13, 1 %; в розвинутих країнах – 9, 1 % .

Між тим, можливість зловживань та реалізації рейдерських схем в рамках процедур банкрутства в поєднанні з існуючими соціально-економічними ускладненнями роблять вітчизняний ринок не конкурентоздатним у глобальній боротьбі за фінансові ресурси – згідно з дослідженням Світового банку «Ведення бізнесу 2018» («Doing Business 2018») Україна за показником «Врегулювання неплатоспроможності» залишається на вкрай низькому 149 місці, хоча у «загальному заліку» займає 76 місце.

В Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Коаліційній угоді, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України та в Плані законодавчого забезпечення реформ в Україні завдання реформування системи банкрутства визначене як пріоритетне. В парламенті заявляють про можливість запровадження Інституту банкрутства фізичних осіб, який буде збалансовувати інтереси кредитора і боржника вже з січня 2019 року.

Нещодавно, спробу осучаснення вітчизняної культури банкрутства здійснила група з 26 народних депутатів на чолі з керівником профільного комітету, які розробили Проект Кодексу України з процедур банкрутства (№ 8060 від 26. 02. 2018 р.). Оприлюдненню даного документу передувала тривала підготовча робота, консультації з фахівцями провідних фінансових установ (зокрема Світового банку), експертами, економістами, громадськими організаціями, які займаються подібними питаннями, Міністерством юстиції України та іншими впливовими структурами.

20 березня поточного року Верховна Рада прийняла поданий до розгляду законопроект

Кодексу процедур банкрутства в першому читанні. Документ отримав понад 1000 поправок та пропозицій і наразі готується фахівцями до другого читання. Метою проекту є підвищення ефективності процедур банкрутства, рівня захищеності прав кредиторів, вдосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні, підвищення рівня виконання контрактів та судових рішень, врегулювання відносин щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб, які опинилися в скрутній фінансовій ситуації та потребують допомоги з боку Держави.

Для досягнення мети проекту в частині запровадження механізмів відновлення платоспроможності фізичних осіб, серед іншого пропонується створити окрему систему регулювання специфічних правовідносин, пов'язаних із необхідністю розв'язати проблему надмірної заборгованості фізичної особи, яка діятиме поруч із системою банкрутства юридичних осіб і підприємців. Таким чином, уся система регулювання правовідносин, пов'язаних з неможливістю розрахуватись за своїми боргами, буде представлена в одному Кодексі, що в цілому сприятиме більш ефективному застосуванню правових норм щодо вирішення проблем неплатоспроможності. Для зручності застосування Кодекс України з процедур банкрутства викладено у двох книгах: Книга 1. Корпоративне банкрутство (регулює питання банкрутства юридичних осіб); Книга 2. Відновлення платоспроможності фізичної особи (стосується банкрутства громадян, які не займаються підприємницькою діяльністю).

Проектом пропонується впровадження двох типів процедур – судових та досудових, що дасть більше можливостей для учасників таких правовідносин обрати найкращу форму врегулювання заборгованості фізичної особи. Передбачено дві судові процедури: реструктуризація боргів боржника і задоволення вимог кредиторів, що відповідає найкращій світовій практиці регулювання зазначених правовідносин. Мирова угода, представлена у проекті як інститут процесуального права, метою якої є припинення судового розгляду справи шляхом досягнення домовленості сторонами справи. Щодо критеріїв ініціювання

судових та досудових процедур автори проекту намагались зменшити будь-які бар'єри на шляху звернення громадян до юридичних механізмів.

З іншого боку, важливу увагу в проекті приділено можливим випадкам шахрайства та недобросовісного використання системи. Для цього у документі передбачено кілька тестів на добросовісність: на вході в систему, у самому процесі розгляду справи та щодо наслідків визнання особи банкрутом. Водночас, виходячи з того, що однією з причин затягування справ про банкрутство є законодавчо надані недобросовісним боржникам можливості для зловживання своїми процесуальними правами шляхом подання апеляційних і касаційних скарг, проект Кодексу передбачає скорочення строків розгляду справ про банкрутство, зокрема, за рахунок виключення випадків, коли, наприклад, ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство в усіх інстанціях починає оскаржувати сам боржник, а потім до цього підключаються його акціонери і перехід до наступної процедури, таким чином, затягується на роки.

Експерти з питань економіки та права по-різному оцінюють перспективи реалізації новел, зазначених в законопроекті Кодексу процедур банкрутства, проте солідарні в одному: подібний юридичний механізм використовують задля реструктуризації та погашення боргів більшість розвинутих країн. На думку юриста АФ «Династія» Костянтина Гирова, новий закон передбачає нову еру в складних відносинах кредитора та боржника. Він пояснює нову систему врегулювання проблем заборгованості громадян наступним чином: «для ініціювання процедури банкрутства потрібні лише безспірні вимоги в розмірі не менше 372300 грн., що не були задоволені протягом двох місяців, та відсутність специфічних обставин, наприклад таких, як володіння родичами боржника першого ступеня споріднення майна сукупною вартістю понад суму вимог кредиторів, непогашену судимість за економічні злочини, які є підставою для відмови у відкритті провадження. При цьому закон гарантує невключення до ліквідаційної маси єдиного соціального житла боржника

середньої площі, а щодо іншої нерухомості закріплює переважне право на її придбання членами сім'ї боржника», – розповів юрист.

Народний депутат ВО «Самопоміч» Руслан Сидорович відзначає важливість прийняття Кодексу для так званих іпотечних позичальників, яких в країні приблизно 70 тисяч. Запропонована система реструктуризації передбачає, що особа може звернутися до суду і борг перерахується в гривні з подальшою його реструктуризацією в залежності від площі квартири на 10 років. У підсумку особа залишається с житлом, виплачуючи суму в 2 рази меншу, ніж коштувала б вартість оренди такої квартири. Також парламентар відмітив певні перспективи в новій процедурі банкрутства для підприємців-боржників, що дозволятиме знімати арешти, накладені в рамках інших процесів і використовувати цей актив для заробляння грошей (якщо цей актив для цього може бути використаний).

Важливо, що на відміну від чинного закону, в якому виокремлюється процедура банкрутства фізичних осіб-підприємців, законопроект Кодексу з процедур банкрутства уніфікує процедуру та не робить поділу між фізичною особою, що займається підприємницькою діяльністю, і яка не займається.

Б. М. Поляков, суддя Вищого господарського суду України, д. ю. н., професор, завідувач кафедри загально правових дисциплін Інституту управління і права (м. Київ) Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, вважає, що прийняття Кодексу призведе до банкрутства банків та подальшого погіршення економічної ситуації в країні, адже порушити провадження у справі про банкрутство стане набагато легше: «Так, отримавши зранку кредит ввечері можна ставити питання щодо відкриття процедури банкрутства та тривалий час взагалі не повертати кредит. А, якщо пощастить, взагалі позбавитися кредитних зобов'язань. Фізичні особи чи не єдина категорія позичальників, які повертають кредити. Якщо дозволити їх банкрутство, ми остаточно доб'ємо банківські установи», – таку думку озвучив Б. М. Поляков під час науково-

практичної конференції «Актуальні проблеми реформування законодавства про банкрутство», що проходила наприкінці березня поточного року в столиці. Він також додав, що таку розкіш як споживче банкрутство – болісна тема навіть в країнах Євросоюзу – може собі дозволити лише економічно заможна держава.

Натомість у пояснювальній записці до проекту Кодексу з процедур банкрутства спростовується думка про те, що через поступки боржникам можуть постраждати кредитні установи. Автори документу, спираючись на практику застосування таких юридичних процедур у розвинутих країнах, стверджують, що банки хоча і можуть щось втрачати у разі їх погодження на списання частини боргу, однак, в цілому вони виграють за рахунок очищення їх балансів від «мертвих» боргів та збереження їх клієнтів серед активних учасників споживчого кредитування, а за таким токсичним кредитом отримують більше, ніж отримали би через стягнення у виконавчому провадженні, такі можливості надає застосування інституту розстрочення, яке передбачається в плані відновлення платоспроможності боржника.

Дійсно, в цивілізованих країнах відносно людини, яку оголошують банкрутом проводять певні процедури для відновлення її платоспроможності – вона продовжує легально працювати і заробляти, не втрачаючи активної соціальної діяльності. При цьому, держава повертає собі економічну одиницю та платника податків. За словами експерта групи Економічний розвиток Реанімаційного пакету реформ Анатолія В'язовченка, впровадження подібної системи в Україні є основною ідеєю Кодексу. Він наголошує, що ключову роль в реалізації ефективного процесу банкрутства відіграватиме проява незалежного фахівця – арбітражного керуючого. Це довірена особа та фінансовий консультант, який буде відстежувати справжній стан речей. Контроль за діяльністю такого виконавця візьме на себе держава.

Окремо варто згадати віднедавна діючу Постанову НБУ «Про затвердження Положення про Кредитний реєстр» (№ 50 від 04. 05. 2018 р.), згідно з якою всі

українські банки вноситимуть до єдиної бази інформацію про боржників, чий борг перевищує 100 мінімальних заробітних плат (нині 372300 грн). Введення даного реєстру було однією з вимог МВФ, які взяла на себе Україна при підписанні меморандуму ще в 2015 році. Прогнозується, що створення Кредитного реєстру дозволить зменшити кількість проблемних кредитів в банках і поліпшити платіжну дисципліну позичальників. Довідково: проблема кредитних боргів в Україні є доволі масштабною: за різними даними, в Україні на початок 2018 року портфель проблемних кредитів складав більше 600 млрд грн).

В нашій державі збором інформації про боржників традиційно займалися кілька бюро кредитних історій, до яких зверталися банки та фінансові компанії для здійснення оцінки кредитних ризиків. Проте, жодне бюро не володіло повною інформацією про позичальників всіх банків і тому нерідко в базах щодо боржника могла міститися різна інформація. Централізований реєстр надасть можливості для систематизації всіх необхідних даних та стане пунктом обміну інформацією про боржників між різними фінансовими установами, які, в свою чергу, також будуть інформувати і клієнтів про передачу інформації до кредитного реєстру. Подібний збір інформації про позичальників практикують 16 країн ЄС, ще в 6-ти державні кредитні реєстри знаходяться на етапі створення.

Доволі розповсюджену думку про те, що самі банки були основними ідеологами створення Інституту банкрутства фізичних осіб ряд експертів називають хибною, оскільки як раз банки можуть першими понести втрати від імплементації Кодексу. Зокрема, адвокат Антон Молчанов звертає увагу на аспекти, пов'язані зі стягненнями іпотечних боргів з подальшими торгами нерухомістю: «Реальна монетизація від реалізованого на торгах майна значно з'їдається витратами на організацію самих торгів. Окрім того, банк, будучи вкрай зарегульованим органом, приймаючи до себе у власність будь-який актив, який не використовує у своїй діяльності, отримує непрофільний

актив – це безглуздо і дуже дорого. А для того, щоб продавати його третім особам потрібен розвинений ринок, що формував би активний попит на подібні активи, якого в Україні немає», – пояснює експерт.

В свою чергу, представники боржників, що об'єднались у громадську організацію «Кредитний майдан» висловлюють певні побоювання щодо майбутніх змін в законодавстві, оскільки в тексті проекту вбачають чіткий намір віднайти додаткові джерела для відшкодування боргів фізичних осіб. Так, певні питання викликає поява майнової відповідальності за боржників для їх спадкоємців та найближчих родичів, що, на думку юриста Дмитра Тимківа, явно суперечить положенням Конституції України та діючому Цивільному кодексу: «Друга книга Кодексу рясніє такими проблемами. Нам загрожує масове банкрутство фізичних осіб і масове відчуження їх майна. Подібний документ не слід

приймати, допоки нормально не врегульовані відповідні питання в Цивільному кодексі», – вважає правник.

Отже, необхідність створення Інституту банкрутства фізичних осіб в Україні давно назріла і важливо, щоб затвердження відповідного проекту Кодексу з процедур банкрутства відбулося після вдосконалення даного документу з урахуванням думки експертного середовища (*Матеріал підготовлено з використанням інформації з наступних джерел: <https://sud.ua/ru/news/publication/118017-otberut-poslednee-kodeks-ukrainy-po-protseduram-bankrotstva-gotovit-syurprizy>; <https://112.ua/statji/kreditnyy-reestr-nbu-bankovskim-dolzchnikam-prikazano-boyatsya-438699.html>; <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2018/3/5/168887.htm>; <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/bankrutstvo-2018-osnovni-tendenciyi.html>; <http://pravo.ua/news.php?id=0654486>; <http://pravo.ua/news.php?id=0654498>*).

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства

Податки та збори

Податок на додану вартість

ІПК ДФС від 04.05.2018
№ 1986/ІПК/26-15-12-01-18

Якщо операція із внесення нерухомого майна, яке розташоване на митній території України, до статутного фонду іншого суб'єкта господарювання здійснюється неплатником ПДВ, то така операція не є об'єктом оподаткування ПДВ.

ІПК ДФС у м. Києві
від 04.05.2018
№ 1988/ІПК/26-15-12-01-18

Кошти, які приймаються агентом в межах виконання агентського договору від споживачів як суми платежів за товари/послуги, поставлені їм принципалами, для подальшого перерахування таких коштів принципалам, до бази оподаткування ПДВ не включаються.

ІПК ДФС від 25.04.2018
№ 1855/6/99-99-12-02-01-15/ІПК

Помилка у даті складання податкової накладної не може бути виправлена шляхом подання розрахунку коригування. Податкова накладна з помилковою датою може бути визначена платником як така, що зайво складена, і такий платник ПДВ має право скласти «від'ємний» розрахунок коригування до податкової накладної, яка визначена ним як зайво складена, та зареєструвати його в ЄРПН.

ІПК ДФС від 16.04.2018
№ 1599/6/99-99-15-03-02-15/ІПК

Якщо покупець одного і того ж дня оплачує товар кількома авансовими платежами в межах різних договорів, також не буде вважатися помилкою, якщо продавцем буде складена одна податкова накладна на загальну суму таких авансових платежів.

ІПК ДФС від 20.04.2018

№ 1767/6/99-99-15-03-02-15/ІПК

Якщо договірні відносини щодо постачання товарів/послуг між суб'єктами господарювання відсутні, то отримані неналежним отримувачем кошти, які повернуто у п'ятиденний строк, не включаються до бази оподаткування ПДВ.

Податок на доходи фізичних осіб

ІПК ДФС від 07.05.2018

№ 2030/6/99-99-13-01-01-15/ІПК

ДФС зауважила, що встановлення факту наявності надмірно сплачених сум ПДФО для їх повернення платнику можливо виключно при проведенні документальної перевірки такого платника податків.

Державна допомога, ЄСВ

Постанова КМУ

від 25.04.2018 № 335

Даною постановою внесено зміни до Порядку призначення (поновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам і Порядок здійснення контролю за проведенням соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам за місцем їх фактичного проживання/перебування.

Державне регулювання

Перевірки, контроль, штрафи

План-графік перевірок платників податків на 2018 рік, розміщений на офіційному веб-сайті ДФС від 07.05.2018

У ДФС оприлюднили оновлений III розділ плану-графіку документальних планових перевірок платників податків - самозайнятих осіб, які є ФОП або провадять незалежну професійну діяльність з урахуванням коригування (травень 2018 року).

ІПК ДФС

№.1963/6/99-99-12-02-01-15/ІПК

від 02.05.2018

У разі порушення строків реєстрації ПН та/або РК до таких ПН в ЄРПН застосовуються штрафні санкції передбачені ст.1201 ПКУ, а у разі зупинення реєстрації ПН та/або РК в

ЄРПН штрафні санкції не застосовуються на період зупинки реєстрації таких ПН та/або РК до прийняття рішення контролюючим органом щодо відновлення реєстрації ПН та/або РК.

Новини на офіційному веб-сайті ДФС

у Дніпропетровській області

від 14.05.2018

Податківці нагадують про штрафи у разі своєчасної несплати громадянами (до 01.08.2018) податку на доходи, зазначеного у декларації про майновий стан і доходи.

Запитання-відповідь

на ЗІР у підкатегорії 136.03

Відсутність можливості забезпечення присутності посадових осіб контролюючих органів за місцезнаходженням платника податків з огляду на графік роботи підприємства, відмінний від загальноприйнятого, не може бути підставою для складання актів про недопущення посадових осіб контролюючих органів до проведення перевірки.

Запитання-відповідь

на ЗІР у підкатегорії 136.03

Термін прийняття керівником контролюючого органу рішення про призначення документальної позапланової перевірки юридичної особи, відокремленого підрозділу (філії) після внесення запису про їх припинення в ЄДР ПКУ не визначено.

Фінансовий моніторинг

Постанова НБУ від 03.05.2018 №48

НБУ розширив власні повноваження щодо отримання інформації від держорганів про учасників валютних операцій та спростив умови для отримання ліцензії на використання іноземної валюти для розрахунків на території України.

Ліквідація та банкрутство

Постанова КГС ВС

від 26.04.2018 у справі № 910/2160/17

Позов про визнання недійсним договору про відступлення (купівлі-продажу) частки в

статутному капіталі однієї юридичної особи, який укладено з іншою юридичною особою, щодо якої у подальшому було відкрито провадження у справі про банкрутство, підлягає розгляду у межах такої справи про банкрутство.

Постанова КГС ВС
від 26.04.2018 у справі № 904/5299/17

Виключно оригінал векселя є підтвердженням кредиторських вимог до боржника, у тому числі додатково заявлених, у справі про банкрутство останнього.

Виробництво

Проект Закону України № 3871

У виробництві традиційних молочних продуктів буде заборонено використовувати жири та білки немолочного походження, в тому числі пальмову олію, а також будь-які стабілізатори і консерванти. Відповідний проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання пальмової олії у виробництві харчових продуктів» № 3871 прийнятий за основу 15.05.2018.

Галузі та сфери діяльності

Фінансові послуги

Постанова Правління НБУ
від 04.05.2018 №50

Відповідно до Положення про Кредитний реєстр НБУ кредитний реєстр – це інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, зберігання, зміну, використання та поширення (надання) інформації про кредитні операції банків та про стан виконання зобов'язань за такими операціями, аналіз і класифікацію кредитів.

Постанова НБУ від 03.05.2018 №49

НБУ вніс зміни у Положення про визначення банками кредитного ризику з ціллю спрощення доступу до інформації ФДМ про діяльність суб'єктів оцінки заставного майна банків. Віднині банкам для отримання такої інформації не треба звертатися із запитом до ФДМ, а

достатньо скористатися даними сайту ФДМ. Встановлено періодичність і строки обліку інформації при визначенні кредитного ризику.

Постанова НБУ від 04.05.2018 №50

НБУ затвердив Положення «Про кредитний реєстр». Відтепер позичальник зможе перевірити свою кредитну історію.

Новини на офіційному веб-сайті Мінфіну
від 07.05.2018

Мінфін затвердив перелік банків для виплат грошей бюджетникам.

Постанова НБУ від 05.05.2018 №51

НБУ уточнив порядок організації готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період.

Новини на офіційному веб-сайті НБУ
від 08.05.2018

В Україні функціонуватиме нова платіжна система "Глобус", яка створена для здійснення переказів готівкових та безготівкових коштів від фізичних та юридичних осіб на користь фізичних осіб. Це вісімнадцята міжнародна платіжна система на ринку України.

Постанова НБУ від 03.05.2018 № 48

Діють зміни до Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу. Для отримання індивідуальних ліцензій на використання безготівкової іноземної валюти на території України як засобу платежу більше не потрібно подавати довідки уповноважених банків з реквізитами рахунків, які заявник планує використовувати для здійснення валютної операції. Також розширені підстави для відмови заявнику у видачі ліцензії та внесення змін до неї.

Закон України від 27.02.2017 № 6141

Українські депозитарні установи можуть відкривати рахунки для іноземних номінальних утримувачів. Спрощено процедуру іноземного інвестування в Україну шляхом введення правового режиму обліку права власності на

цінні папери клієнтів глобальних зберігачів або інших фінансових посередників. Українським депозитарним установам надано можливість відкривати рахунки в цінних паперах номінального утримувача для іноземних депозитарних установ.

Постанова НБУ від 15.03.2018 № 53

Мін'юст вестиме список осіб, що надають електронні довірчі послуги. Чинними нормами передбачено, що Мін'юст, зокрема, проводить реєстрацію, акредитацію засвідчувальних центрів та центрів сертифікації ключів, отримує та перевіряє інформацію, необхідну для цього; видає, переоформлює, анулює відповідні свідоцтва та видає дублікати.

Наказ Мінфіну від 04.04.2018 № 405

Про контрольовані операції по форвардному або ф'ючерсним контрактом слід повідомити ДФС. Так, платник податків зобов'язаний повідомити Державну фіскальну службу про здійснення контрольованої операції на підставі форвардного або ф'ючерсного контракту шляхом надання повідомлення протягом 10 робочих днів з дня укладення відповідного контракту.

Будівництво

Постанова Кабміну
від 28.03.2018 № 340

У разі розроблення нових будівельних норм або будівельних норм на заміну чинних проект будівельних норм також підлягає перевірці організацією з науково-технічної діяльності у будівництві за відповідним напрямом на відповідність вимогам законодавства та інших будівельних норм.

Об'єкти правовідносин

Земля

Рішення Київради від 26.04.2018
№ 800/4864

Розміри орендної плати за земельні ділянки комунальної власності в м. Києві при укладанні та внесенні змін до договорів оренди визначатимуться згідно з додатком 10 до рішення Київради від

21.12.2017 № 1043/4050 «Про бюджет міста Києва на 2018 рік». При цьому річна орендна плата за земельні ділянки в м. Києві, на яких здійснюються різні види економічної діяльності, у т.ч. передача будівель, споруд чи приміщень в оренду, встановлюється пропорційно до видів діяльності та розмірів орендної плати.

Індивідуальна податкова консультація
ГУ ДФС в Одеській області
від 18.04.2018 № 1694/ПК/15-32-12-04

Зважаючи на основний вид діяльності Товариства (надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна), у випадку тимчасового припинення ним провадження господарської діяльності, воно також тимчасово не використовуватиме (не надаватиме в оренду) належні йому земельні ділянки. А відтак - не будуть виконуватися умови п. 297.1 ПКУ щодо звільнення платника єдиного податку від сплати земельного податку. Отже, підприємство за таких умов є платником земельного податку.

Повідомлення на сайті
ГУ ДФС у Рівненській області
від 04.05.2018

Пільги щодо сплати земельного податку для малолітніх та неповнолітніх дітей не передбачені. Тому земельний податок за земельні ділянки, що знаходяться у їхній власності, нараховується на загальних підставах, і сплачується батьками, опікунами або самими малолітніми та неповнолітніми дітьми за допомогою батьків чи піклувальників.

Запитання – відповідь,
розміщені на ЗІР в категорії 112.05

Садівницьке товариство або гаражний кооператив не має права відповідно до п. 286.7 ПКУ зменшити податкове зобов'язання із земельного податку на суму пільг, які надаються фізичними особам - членам садівницького товариства або гаражного кооперативу.

Постанова ВСУ від 02.05.2018
у справі № 925/549/17

Той факт, що відповідач сплатив усю суму заборгованості з орендної плати за землю під час

судового розгляду справи, не має правового значення для вирішення даного спору, оскільки судами встановлений факт систематичної несплати орендної плати протягом дії договору, що є достатньою правовою підставою для його розірвання.

Запитання – відповідь,
розміщені на ЗІР в категорії 112.01

У разі неприйняття місцевими радами рішень про встановлення плати за землю, юрособи, які є власниками та/або користувачами розташованої на території ВЕЗ «Крим» землі, не є платниками плати за землю.

Нерухомість

Наказ Мінсоцполітики
від 02.05.2018 № 604

У зв'язку зі змінами у призначенні житлових субсидій затверджені нова форма Заяви про призначення житлової субсидії, а також нова форма Декларації про доходи і витрати осіб, які звернулися за призначенням житлової субсидії.

ІПК ДФСУ від 02.05.2018
№ 1971/6/99-99-13-02-03-15/ІПК

Якщо стороною договору міни об'єкта нерухомого майна є юрособа чи ФОП, така особа є податковим агентом платника податку щодо нарахування, утримання та сплати (перерахування) до бюджету ПДФО. Згідно з Довідником ознак доходів, доходи платника податку фізичної особи від операцій з обміну об'єктів нерухомого майна відображаються за ознакою доходу „104”, доходи отримані у вигляді додаткового блага - „126”.

Конкуренція

Новина АМКУ від 08.05.2018

АМКУ застеріг учасників ринку нафтопродуктів утриматись від антиконкурентних практик під час зупинки нафтопереробних заводів на планові ремонти.

Новина КТВ АМКУ від 08.05.2018

Київське територіальне відділення АМКУ розпочало дослідження питання щодо виявлення в діях суб'єктів господарювання,

що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання) у готелі на період фіналу Ліги чемпіонів, ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Рішення АМКУ від 10.05.2018 № 234-р

Надано дозвіл товариству з обмеженою відповідальністю «Епіцентр К» (м. Київ) на придбання єдиного майнового комплексу – нафтобази, що належить публічному акціонерному товариству «Концерн Галнафтогаз» (м. Київ).

Праця

Відповідь ГУ Держпраці
у Львівській обл. від 05.05.2018

Відповідно до роз'яснення ГУ Держпраці у Львівській обл. звільнення працівника (в т.ч. сумісника), що працює за строковим трудовим договором, можливе лише після закінчення дії контракту про проходження громадянами України військової служби.

Повідомлення ГУ Держпраці
у Луганській обл. від 07.05.2018

ГУ Держпраці у Луганській обл. нагадало, що законодавством не передбачено терміну давності, після якого працівник втрачає право на невикористану відпустку. Також не має заборони надавати в майбутньому щорічні відпустки у разі їх невикористання. Працівник має право використати щорічну основну та додаткову відпустку за інший період роботи у поточному робочому році. При цьому у заяві та наказі на відпустку повинні бути вказані періоди, за які надається відпустка та кількість днів відпустки.

Постанова ВСУ від 23.04.2018
по справі № 555/734/17

ВСУ нагадав, що попередня згода профспілкового органу при розірванні трудового договору необхідна лише у тих випадках, коли звільнення з роботи здійснюється з ініціативи власника або уповноваженого ним органу (статті 40, 41 КЗпП України). Якщо звільнення здійснюється за загальними підставами припинення трудового договору (статті 36, 37 КЗпП України) або за ініціативою самого працівника (статті 38, 39 КЗпП України) попередня згода профспілкового комітету не вимагається.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Михайло Цимбалюк, голова Львівської обласної партійної організації ВО «Батьківщина»

Україна на порозі субсидійного колапсу

Українців готують до нової схеми нарахування субсидій. У Міністерстві соціальної політики вже напрацювали нову редакцію постанови про призначення державної допомоги на комунальні послуги. Цей документ ще не зареєстрований, але вже відомо, що при нарахуванні субсидій можуть враховувати площу житла, фактичне місце проживання і реальний дохід.

Зрозумівши колапсність кількості субсидій для українців, нинішня влада намагається зробити кілька кроків назад у своїй лояльності щодо виплат таких допомог. Так, за оцінками експертів, зараз субсидії отримують 35-60% домогосподарств України. І це дійсно не нормально в умовах глобальної економічної кризи, яку нині переживає Українська Держава. До прикладу, в країнах Європейського Союзу за субсидією звертається до 10% домогосподарств, поряд з тим кожна країна зацікавлена не так у наданні субсидій, як у енергозберігаючих технологіях кожного будинку чи квартири.

Комунальне господарство України потребує нагального реформування, бо витягувати останні гроші з українців на його утримання – це низько з боку української влади. За останніми підрахунками, українці платять за комуналку 57% від мінімальної зарплати, тоді як німці та британці – 10%, австрійці – 11%, іспанці – 17%, угорці – 22%. Ще одна неоптимістична цифра – борг населення України за комунальні послуги станом на квітень становить понад 40 мільярдів гривень і це свідчення того, що українці просто не мають можливості оплачувати ті «драконівські» тарифи, які малюють у чиновницьких кабінетах в Києві.

Окрім того, субсидії в Україні йдуть не людям на руки, а лягають на рахунки монополій, які не зацікавлені в енергоефективності – наші будинки й надалі з'їдають у 3-5 разів більше енергоносіїв, ніж у ЄС. Видатки на субсидії на ЖКП закладаються в

сумі близько 71 млрд. грн. А з урахуванням боргів минулого року потрібно щонайменше 75 млрд. грн.

Та й розмір субсидії залежить від доходу: чим менша зарплата – тим вища субсидія. А тому часто люди просять роботодавців зменшити їм «білу» зарплату. Як наслідок, така система лише сприяє тінізації економіки. Не рятують ситуацію ні субсидії, ні реструктуризація боргів – натомість збагачуються олігархи і ті, хто «сидить» на цих схемах на мільярди гривень.

Така політика влади у сфері тарифів та субсидій – це чорна діра не лише для бюджету кожного українця, а й для державного. Адже вона не виводить із кризи, а грає на руку монополістам та олігархату, поглиблюючи економічні проблеми України. Зокрема, борг України на початку року був більше 2 трильйонів гривень – якщо розділити всі наявні державні борги на кожного громадянина, то виходить, що кожен українець винен у середньому 50,5 тис. грн.

Замість того, щоб зробити справедливими ціни на газ для населення і брати їх за вартістю внутрішнього видобутку та інвестувати кошти у власний видобуток, громадянам й далі пропонують платити високі тарифи. Ба більше – «Нафтогаз» планує підвищувати ціни на газ, що потягне за собою зростання цін на ЖКГ, витрат на субсидії, збільшення боргів. Тоді як якість послуг, м'яко кажучи, «шкунтильгає», а стан інфраструктури та енергоефективності в Україні бажає кращого... (https://zaxid.net/ukrayina_na_porozi_subsidijnogo_kolapsu_n1455296). – 2018. – 27.04).

Блог на сайті «ZAXID.NET»

Про автора: Ігор Коць, голова Громадської ради при головному управлінні ДФС Львівської області

Як вирішити проблему зарплат у конвертах
Вирішити проблему зарплат у конвертах та сумлінної сплати податків українцями

* Збережено стиль і граматику оригіналу

допоможе перехід на самостійну оплату робітниками ПДФО та ЄСВ.

Питання тіньової оплати праці вже довгий час є основним в обговоренні на зустрічах членів нашої Громадської ради та керівництва фіскальної служби Львівщини. Податківці наводять вражаючі мільйонні суми недоотриманих областю доходів, що ускладнює наповнення Пенсійного фонду, місцевих бюджетів і відтак стримує розвиток інфраструктури регіону. В умовах децентралізації сплата податків на місцях стає ще більш важливішою. Працівники фіскальної служби акцентують увагу на відповідальності за це бізнесу, втім це комплексна проблема.

Субсидія важливіша думок про розмір пенсії

Стимулює приховування доходів система субсидій, для отримання якої українцям треба показати низькі доходи. Її недоліком є роздування витрат з державного бюджету, зловживання з боку постачальників комунальних послуг, держави, споживачів. Постачальники послуг зацікавлені надавати отримувачам субсидій більше послуг — тому що держава їм за це заплатить. Непрозорий механізм переказу субсидій створює простір для зловживань. Однак і сама держава іноді просто не переказує субсидії, створюючи борги для місцевих ТКЕ.

Соціальна допомога населення – це пережиток радянського минулого, де державна «допомога» зберігала способи узалежнення людей, збереження бідності більшості, урівнювання всіх, виховування у людях безвідповідальності та інфантилізму. У такому контексті не йдеться про економію – адже є такі, хто спалює газ при відкритих зимою кватирках, не показуючи реальний дохід, працюючи за зарплату в конвертах. Не йдеться про новачі – бо користуватись субсидією вигідніше, а ніж переходити на альтернативне паливо. Не йдеться про наповнення пенсійного фонду, адже люди відмовляються від пристойної офіційної зарплати, бо ж субсидію відберуть.

Замість зберігати пільги ми маємо думати про перехід до гідних зарплат та росту економіки, піднімати соціальну планку. Що стоїть на заваді? Навіть для сміливих

реформатів у владі це ризикована і невдячна справа, адже результати проявляться через роки, а залишитись у владі хочеться вже і зараз. По-друге, робити різкий скачок в економіці обмежують і директиви МВФ. І хоч зміна системи субсидій є однією з вимог України в рамках програм співпраці з її основними кредиторами — МВФ, Світовим банком, ЄС та ЄБРР, втім саме МВФ обмежує планку росту ВВП країни. По-третє, представники великого бізнесу у владі штучно гальмують розвиток малого та середнього підприємництва, яке б формувало середній клас в державі. Отак, соціальні подачки та залежність від кредиторів не дають країні зробити економічний прорив і вирватись з шаблонів сумного минулого.

Не вірю державі, вірю собі

Інше болюче масштабне питання – ухилення від сплати податків громадянами. На це впливає кілька факторів – недовіра до чесного розподілу податків владою, податкова безграмотність, складні правила податкової системи. У книзі Олександра Аузана "Економіка всього" є пояснення того, що таке "інститути" і який вплив вони мають на життя людей. І хоч автор наводить приклад Росії, є певні паралелі у глибинній сутності інститутів з Україною – обходити правила, приховувати прибутки, покладатись на себе, не йти на компроміси. Модернізація можлива лише через злом старих цінностей, переворот цінностей всередині суспільства, його свідомості. Інститути лише тоді працюють, коли гармонійні з суспільством і його цінностями. Якщо це не відбувається – вони просто не працюють. І от ми сьогодні живемо в країні не працюючих інститутів. Бо в нас є податкова, але більшість суспільства ухиляється від сплати податків і вважає це нормою. Як приклад, автор пропонує ввести систему сплати податків кожним громадянином, а не роботодавцем. Що є звичним для багатьох прогресивних країн світу.

У березні у Верховній Раді зареєстровано законопроект 8109 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання податкової відповідальності громадян", згідно з яким передбачено встановлення самостійної

оплати податків ПДФО та ЄСВ громадянами. За задумом авторів мета – активізувати сплату податків громадянами, аби вони розуміли скільки і хто платить податків державі. Інша – вивід доходів з тіні за рахунок суттєвого зниження податкового навантаження на Фонд оплати праці (сумарне навантаження знижується з 40 до 25%). Третя мета – самостійне накопичення пенсійних та інших заощаджень.

Пересторогою для прийняття законопроекту є відсутність інтернету та комп'ютерна безграмотність мешканців віддалених районів України.

Аби люди хотіли платити податки, необхідно їх зацікавити та долучити до бюджетного процесу. Наприклад, введення Громадського бюджету на місцях уже дало результат - люди отримали механізм демонстрації того, що важливо на їх думку зробити у місті, отримали завдання переконати у цьому інших. У процесі реалізації Громадського бюджету автори проектів вникають у специфіку роботи органів влади: виготовлення проектно-кошторисної документації, проведення тендерів, обрахунків робіт. Розвіюються міфи, що у владі лише злочинці; з'являється реальність, відповідальність, а відтак побудова партнерських стосунків між органами влади та мешканцями, подолання кризи недовіри. Сприяють цьому і інші інструменти е-демократії, що вносять простоту правил, прозорість, партнерство громади і влади, завдяки сучасним технологіям обходять людський фактор.

Є успішний кейс впроваджений у місті Тростянці Сумської області. Ще кілька років тому, у відповідь на запити людей «хочу – робіть» і критику «закрийте це підприємство, нам це непотрібно» міська влада провела інтенсивну інформаційну кампанію, де простою мовою пояснила, що таке бюджет, як він наповнюється і як розподіляється. Показала, що бюджет міста — це баланс між інтересами бізнесу, громадськості та влади. Друге – збрала конкретні пропозиції людей, щоб б вони хотіли бачити у місті. І третє – аби показати, що бюджет не бездонна бочка розробили механізм, який

залучає громадськість до місцевих справ, до бюджетного процесу і контролю за діяльністю міської влади. До прикладу, коли люди задумались про свої бажання і необхідність наповнення бюджету почали вимагати чеки за придбаний товар у кіосках.

Впевнений, коли люди почнуть самі сплачувати податки – вони змушені будуть вникати у цей процес і їх податкова грамотність зростатиме. Більшість українців не знають скільки вони сплачують податків до бюджетів різних рівнів. Усвідомлення цих процесів та того факту, що «немає ніяких державних коштів, є лише кошти платників податків», як наголошувала Маргарет Тетчер - призведе до більшої вимогливості до діяльності керівництва держави (https://zaxid.net/yak_viryishiti_problemu_zarplat_u_konvertah_n1455576). – 2018. – 02.05).

Блог на сайті «ZAXID.NET»

Про автора: Любомир Зубач, народний депутат («Самопоміч»), член Комітету Верховної Ради з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування

Крах реформи лікарень на Львівщині: госпітальних округів не буде

Чиновники ЛОДА доклали всіх зусиль, щоби зарубати в зародку ідею госпітальних округів

Медичній реформі на Львівщині завдано підступного удару. Можу авторитетно заявити: у частині, що стосується вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги, реформа в області закінчилася, фактично так і не розпочавшись. Чиновники ЛОДА доклали всіх зусиль, щоби зарубати в зародку ідею госпітальних округів. Ба більше, ще раз довели, як сильно прагнуть знищити місцеве самоврядування.

Що ж власне сталося?

11 квітня уряд своїм розпорядженням затвердив склад госпітального округу Львівської області. Фактично, Львівщина – єдина в Україні, де буде створено ОДИН госпітальний округ на ВСЮ область. Керівник

департаменту охорони здоров'я ЛОДА Ірина Микичак захоплено у «Фейсбуці» дякувала Кабміну, що той підтримав таку пропозицію Львівської обласної державної адміністрації. І фактично прирік медичні заклади Львова на перевантаження, а районні лікарні позбавив шансу стати високопрофільними.

Розберімося в нюансах справи.

Госпітальні округи: теорія

Насамперед слід пояснити: що таке госпітальні округи і навіщо їх взагалі запланували формувати.

За урядовим визначенням, госпітальний округ - це «функціональне об'єднання закладів охорони здоров'я, розміщених на відповідній території, що забезпечує надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги населенню такої території».

У складі такого округу мають бути не менше як одна багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування першого та/або другого рівня та інші заклади охорони здоров'я, які надають вторинну (спеціалізовану) та екстрену медичну допомогу. І все це у зоні обслуговування госпітального округу.

Йдеться, зокрема, про такі види медичної допомоги, як проведення хірургічних втручань; лікування хвороб, травм, отруєнь; ведення пологів та деякі інші.

Цілком очевидно, що на сьогодні ці послуги спроможні якісно надавати здебільшого лікарні, що є в обласному центрі - у нашому випадку у Львові. Але хіба такі лікарні не потрібні у більш віддалених територіях – районах та містечках? Хіба не у цьому полягала логіка створення госпітальних округів: наблизити до всіх людей (зокрема на периферії) якісну медичну послугу вторинного рівня?

А ще нагадаю: за урядовою постановою, «зона обслуговування госпітального округу визначається своєчасністю прибуття до багатoproфільних лікарень інтенсивного лікування, що не повинно перевищувати 60 хвилин, та повинна бути еквівалентна радіусу зони обслуговування 60 кілометрів за умови наявності доріг з твердим покриттям». Якщо ж немає нормальних доріг та є особливий рельєф, як-от гори, тоді зона обслуговування може бути й меншою.

Фактично формування госпітальних округів мало стати кроком назустріч децентралізації в медицині.

Проект як дишло

Якщо дотримуватися урядової логіки, то об'єктивно реформа вторинної медицини на Львівщині мала б виглядати приблизно так.

Один з округів - львівський, сфера його дії - власне Львів + 20-30-кілометрова зона навколо міста (погодьтеся, потенціал міських лікарень такий, що Львів міг би надати всі необхідні послуги вторинної медицини). Далі - окрім львівського, формувалося б ще від 3 до 6 госпітальних округів (залежно від наявності лікарень з належним потенціалом. Бо ж нині, говоримо відверто, жоден медичний заклад в області не спроможний стовідсотково впоратися із цим завданням). Звичайно, при цьому поділ мав би відповідати здоровому глузду в плані територіальності.

Такий і був первинний план, що обговорювали, зокрема, на міністерському рівні. То що ж відбулося? Чому все кардинально помінялося?

А все через один суттєвий нюанс. Як відомо, область спить і бачить, як би затиснути Львів у його межах. Не без допомоги «місцевих князьків», що вважають навколишні села ареалом свого панування. Отож, зацікавлених у тому, щоби Львів, не дай Боже, не розширив свого впливу - більш ніж досить.

Тому початкову ідею «удосконалили» на місцевому рівні - Львівщину подробили на 10 округів, де Львів лишався сам по собі, тобто у своїх адміністративних межах. І власне це обговорювали на громадських слуханнях.

Клікніть на мапу, щоб збільшити

Проте і дурню зрозуміло, що без Львова витягнути всю медицину області неможливо. І тоді, вочевидь, вирішили зробити «хід конем» - створити один госпітальний округ. Це дозволяє, з одного боку, використати можливості Львова для всієї області, а з іншого - підпорядкувати собі заклади охорони здоров'я міста (а також інших органів місцевого самоврядування області) через так звану госпітальну раду - орган управління госпітального округу.

Оскільки госпітальний округ у Львівській області один, то й госпітальна рада буде одна. А

повноваження її дуже широкі: від фінансових питань (бюджетні трансферти), реорганізації та перепрофілювання закладів медичної допомоги і до призначень, звільнень керівників закладів охорони здоров'я комунальної форми власності.

І хоча повноваження госпітальної ради виписано як «вироблення пропозицій для їх затвердження учасниками госпітального округу», але за такого формулювання без таких пропозицій органи місцевого самоврядування не зможуть самостійно ухвалювати відповідні рішення.

У підсумку будемо мати ситуацію, коли госпітальна рада (підконтрольна ЛОДА!) готуватиме пропозиції, наприклад, щодо призначення та звільнення керівників закладів охорони здоров'я міста Львова. Знаючи особливу «любов» ЛОДА до Львівської міськради, можна лише уявити масштаб потенційних спекуляцій. Але Львів лише як приклад. Такий самий підхід будуть застосовувати й до інших «неугодних» органів місцевого самоврядування в області: міст обласного значення, районних центрів, об'єднаних територіальних громад.

Оцініть, цей увесь цинізм і фантастичне лицемірство ЛОДА та її підлабузників. Просторікують про децентралізацію, тим часом на ділі ж роблять усе навпаки. Спочатку провалили процес об'єднання громад в області; потім влаштували Львову смітєву блокаду і забрали повноваження щодо вивозу сміття; тепер через госпітальний округ хочуть підпорядкувати собі медицину, належну місцевому самоврядуванню...

А люди?

А що - люди? У своєму бажанні перехопити контроль ЛОДА про них не просто забула. Про людей обласні чиновники, переконаний, не думали від самого початку.

І це мене не дивує. Дивує інше. Як сталося, що затійник цих змін - міністерство пропустило такий дикий проект.

Бо ж для чого задумувалась уся ця реформа вторинної медицини, навіщо було ділити області на ці госпітальні округи?

Фактично, сьогодні добрі лікарні є хіба в обласних центрах, ну і ще в деяких менших

містах обласного значення. На периферії їх нема. Тому й придумали цей поділ на округи, щоб у кожному з них була високопрофільна лікарня. І ця лікарня мала би бути якісна і доступна (тобто наближена) для людей. Пригадуєте, формулу «60 кілометрів - 60 хвилин»? І тут просто не уявляю, з якою швидкістю мають їхати мешканці Турки, аби дістатися Львова за одну годину!

Отож, рішення Кабміну, який затвердив межі госпітального округу Львівщини всупереч власній же методиці, більш ніж дивне. І точно вимагає принаймні пояснень. Саме тому робитиму відповідні запити до урядових очільників - аби аргументували, чому, зокрема, допустили цей наступ на місцеve самоврядування (https://zaxid.net/krah_reformi_likaren_na_lvivshhini_gospitalnih_okrugiv_ne_bude_n1455999). – 2018. – 07.05).

Блог на сайті «Власна справа»

Про автора: Светлана Мороз, управляющий партнер

Метод альтернативного разрешения споров — медиация

Применение медиации пр разрешении споров между учредителями юридического лица

Законодательная инициатива относительно правового урегулирования института медиации является положительным явлением для Украины, ведь в современных условиях, процесс медиации практически применяется, исходя из практики, сложившейся в соседних странах Европейского Союза. Поэтому, очевидно, что нормативная имплементация данного института является необходимой и актуальной.

Медиация – это альтернативный (внесудебный) способ разрешения споров, с помощью которого две или более сторон спора пытаются в рамках структурированного процесса, самостоятельно, на добровольной основе достичь согласия для решения их спора с помощью медиатора.

Иначе, медиация – это метод разрешения спора с привлечением третьей стороны —

посредника (медиатора). Медиация — это процесс когда стороны договариваются, а медиатор является «регулятором» между сторонами.

Медиатор — это лицо, которое стороны спора выбрали для проведения медиации.

Медиация основывается на определенных принципах, которые являются обязательными для соблюдения и исполнения всеми сторонами, желающих воспользоваться данным альтернативным методом разрешения спора:

принцип добровольности, который состоит в том, что все стороны должны быть согласны с применением медиации;

принцип конфиденциальности. Фактически, именно применение и проведения процесса медиации — это конфиденциальный процесс,

независимость и беспристрастность медиатора;

принцип равенства сторон — ни одна из сторон не имеет преимуществ;

медиация — это гибкий процесс, в отличие от судебного порядка разрешения споров.

Категории споров между участниками юридического лица особенно тяжелыми:

1) Во-первых, конфликты, возникающие между участниками юридических лиц, имеют негативное влияние на само юридическое лицо, на ее имущественное положение, кадровый состав, методы и формы управления и тому подобное.

2) Во-вторых, споры участников юридических лиц, как правило, имеют эмоциональную основу, что приводит к принятию быстрых и необдуманных решений.

3) В-третьих, споры между участниками юридических лиц, негативно влияют на репутацию и имидж юридического лица, его системное функционирование, что приводит к сбоям в организации, а иногда даже к невыполнению обязательств, взятых на себя юридическим лицом.

4) В-четвертых, участники юридических лиц, конфликтуют, с целью или распределения актива, или увеличения процента получаемых дивидендов, или стратегических изменений в структуре юридического лица, и при условии прогрессирования конфликта, может привести

к нежелательным последствиям — ликвидации и/или реорганизации юридического лица.

Учитывая сложность данной категории споров, национальная судебная система не может их решить должным образом и с положительными последствиями для самого юридического лица. Кроме того, национальные суды не имеют целью, при урегулировании спора между участниками юридического лица, учитывать интересы юридического лица, цель суда — урегулировать конфликт между сторонами в рамках действующего законодательства.

Применение института медиации, для разрешения споров между участниками юридического лица, имеет определенные преимущества:

медиация — это добровольный механизм разрешения споров для участников юридического лица;

процесс медиации занимает меньше времени, чем решение спора в судебном порядке и, иногда, значительно дешевле;

применение процесса медиации влияет на увеличение шансов для сохранения нормальных отношений между участниками юридического лица, его деловую репутацию и имидж;

процесс медиации позволяет предотвратить огласку ситуации, предотвращает негативное воздействие на существующий климат среди кадрового состава юридического лица;

применение медиации приводит к нахождению и принятию нестандартных и гибких решений, приемлемых и позитивных для самого юридического лица;

процесс медиации значительно уменьшает негативное влияние на юридическое лицо в результате возникшего конфликта между его участниками, в частности, его репутацию, имидж, организационную и функциональную структуру;

медиация — это решение двух сторон принято с учетом интересов обеих сторон, а не решения суда.

Одной из основных задач применения процесса медиации, для разрешения спора между участниками юридического лица, должно быть сохранение активов юридического лица. Участники спора, с помощью

медиатора, должны понять и визуализировать потенциально возможное негативное влияние существующего конфликта на актив юридического лица. Процесс медиации, непосредственно, в данном случае, должен быть направлен на минимизацию негативных последствий для юридического лица.

Положительным в применении медиации, для разрешения спора между участниками юридического лица, является ее цель. Так, цель медиации заключается в достижении решения, которое удовлетворит обе конфликтующие стороны. То есть, в отличие от судебного порядка, медиация имеет целью решить конфликт, а не привлечь к ответственности виновного. Более того, целью для медиатора должно быть достижение компенсации — удовольствие, в результате решения проблемы, для всех сторон.

Кроме того, лицо, которое является медиатором, должен помнить для себя некоторые особенности:

У медиатора отсутствует клиент. Клиентом медиатора есть проблема, и медиатор работает именно с проблемой и решает ее.

Медиатор работает с эмоциями, ведь споры, возникающие между участниками юридических лиц, имеющих эмоциональную подоплеку.

Для медиатора работа с негативом — обычный процесс.

Медиатор должен работать с обеими сторонами на равных условиях.

Для медиатора важно выявить сущность спора и его причину, с целью поиска оптимального пути решения спора.

Принятое решение по результатам решенного спора должно быть приемлемым для обеих сторон.

Медиатор должен быть неподкупным, при этом, медиатор не вмешивается в суть самого решения, которое приняли для себя стороны.

Медиатор должен найти «крайние точки» сторон, но к взаимному согласию стороны должны прийти самостоятельно. Если стороны не найдут общего решения, медиатор может предложить свое решение, так называемое предложение медиатора.

Также, медиатор должен помнить о том, что каждая медиация должна завершаться «Медиационным соглашением», которое заключается между участниками спора и подписывается обеими сторонами.

Медиационное соглашение должно содержать следующие обязательные условия:

- сроки выполнения соглашения;
- способы выполнения соглашения;
- ответственность сторон за невыполнение условий соглашения;
- обязанность сторон не обращаться в суд;
- обязанность сторон о выполнении соглашения безусловно;

условия распределения расходов сторон на применение процедуры медиации.

Юристам, которые предпочитают применение судебного процесса, для разрешения спора между участниками юридического лица, должны помнить, что не все желания клиента, возможно, урегулировать в судебном порядке, в отличие от медиации. Кроме того, суд не имеет целью сохранить актив юридического лица, его организационную и функциональную структуру, имидж и репутацию. Более того, в процессе медиации стороны имеют возможность расширять свои требования (<http://vlasnasprava.ua/primenenie-mediatsii-pr-razreshenii-sporov-mezhdu-uchrediteljami-yuridicheskogo-litsa/>). – 2018. – 04.05).

Блог на сайті «Судбно-юридическа газета»

Про автора: Юлія Войтенко, суддя Святошинського районного суду м. Києва, кандидат юридичних наук

Чи є збільшення мінімального розміру аліментів, встановленого законом, підставою для звернення до суду для перерахунку?

Минув майже рік з моменту набрання законної сили новим законом, котрий збільшив мінімальний розмір аліментів та змінив порядок їх стягнення.

За цей час було напрацьовано певну практику застосування цього закону. Водночас, досі залишаються відкриті питання щодо

застосування окремих положень. Спробуємо знайти на них відповіді.

З 8 липня 2017 року було змінено мінімальний розмір аліментів, що тепер не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Що це означає і які наслідки ця зміна тягне за собою?

Перш за все, давайте згадаємо, що утримання дитини до досягнення нею повноліття є обов'язком батьків за нормами українського закону. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними.

Якщо батьки проживають однією сім'єю, зрозуміло, що питання по утриманню дитини, зазвичай вирішуються просто і легко. Інша справа, коли питання про утримання дитини постає після розлучення батьків. За домовленістю між ними, той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі. Якщо ж такої домовленості досягти не вдалося, тоді той з екс-подружжя, з яким дитина проживає, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину.

Кошти на утримання дитини присуджуються судом у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким вона проживає.

Саме суду віддані дискреційні повноваження при визначенні конкретного розміру аліментів. При цьому, закон визначив що саме суд повинен брати до уваги і враховувати при визначенні розміру аліментів. Такими обставинами можуть бути: стан здоров'я та матеріальне становище дитини та платника аліментів, наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина; наявність рухомого та нерухомого майна, грошових коштів; доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів або якісь

інші обставини, які можуть мати важливе значення для визначення розміру аліментів.

Попри таку різноманітність факторів, що впливають на визначення розміру аліментів, їх мінімальний розмір – визначається законом. Це той мінімум, який батьки зобов'язані витратити на дитину, не залежно від доходів, можливостей, бажання, інших дітей, незалежно від всіх цих обставин. З 8 липня 2017 року цю межу було підвищено з 30 до 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, який визначається кожного року законом про державний бюджет. Так, у 2018 році, мінімальний розмір аліментів для дітей віком до 6 років складає: з 1 січня 2018 року - 746 гривні, з 1 липня – 779,5 гривень, з 1 грудня - 813 гривень; а для дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2018 року - 930 гривень, з 1 липня – 972 гривні, з 1 грудня – 1013,5 гривень;

Зазвичай, при визначенні розміру аліментів, як в твердій грошовій сумі, так і в частці від доходу, в судових рішеннях суд зазначав, що аліменти не можуть бути менше мінімально можливого розміру, визначеного законом. Відповідно, залежності від дати прийняття рішення, цей мінімальний розмір вказувався різний. І що тепер? Чи повинні батьки, які отримують аліменти знову звертатись до суду для зміни розміру аліментів, з огляду на зміну мінімального їх розміру? Чи це відбувається автоматично? На практиці це питання є досить актуальним і заяв про збільшення розміру аліментів, після зміни закону надходить багато.

Разом з тим, нове судове рішення у даному випадку - не потрібно. Суди відмовляють у задоволенні позовів про збільшення розміру аліментів, поданих на цій підставі. Судова практика сьогодні пішла тим шляхом, що зміна закону, яким встановлюється мінімальний розмір аліментів не є підставою для прийняття нового судового рішення. Так, в рішенні Апеляційного суду Чернівецької області, визначено, що “висновки суду першої інстанції щодо наявності підстав для задоволення вимог про збільшення аліментів на утримання доньки у зв'язку зі зміною законодавства в частині визначення мінімального розміру аліментів

вимогам закону не відповідають”, а “питання визначення мінімального розміру аліментів, що мають стягуватись з боржника, віднесені до повноважень державного виконавця, у провадженні якого перебуває виконавче провадження з виконання виконавчого листа про стягнення аліментів”. Апеляційний суд Полтавської області при розгляді подібних позовів зазначає, що “зміна законодавства в частині визначення мінімального розміру аліментів на одну дитину не є підставою для перегляду постановлених раніше судових рішень про їх стягнення”. Подібною є практика судів і в інших областях.

Дійсно, стаття 192 Сімейного кодексу України визначає, що розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Втім, збільшення мінімального розміру аліментів не є підставою для нового рішення про збільшення розміру аліментів, оскільки цей розмір встановлюється законом, а не судовим рішенням. І в даному випадку, навіть якщо у рішенні суду при визначенні розміру аліментів є посилання на їх мінімальну межу, це не може бути підставою для відмови в перерахунку розміру аліментів. Нове судове рішення у даному випадку - не потрібно.

Фактично, у разі примусового виконання рішення про стягнення аліментів, збільшення мінімального розміру є підставою для автоматичного визначення державним виконавцем розміру аліментів з урахуванням цього збільшення з моменту набрання чинності Законом, тобто, з 8 липня 2017 року та винесення відповідної постанови держвиконавця. Таке збільшення має відбуватись в автоматичному порядку, без жодних звернень стягувача аліментів. Так само, як, наприклад при збільшенні розміру мінімальної заробітної плати, нам не потрібно звертатись до роботодавця для підвищення розміру виплати – це відбувається автоматично. Разом з цим, у разі

якщо ви продовжуєте отримувати мінімальний розмір аліментів на рівні 30 %, не зайвим буде звернутись з письмовим зверненням до державного виконавця з проханням провести перерахунок розміру аліментів.

Слід також зазначити, що відмова держвиконавця в проведенні перерахунку розміру аліментів, може бути оскаржена до суду, в порядку, передбаченому процесуальним законом. Судова практика у даному випадку пішла шляхом визнання дій держвиконавців незаконними та поновлення порушеного права стягувача з подальшим зобов'язанням виконавця все ж таки здійснити перерахунок розміру аліментів.

Давайте не будемо забувати, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини (ст. 3 Конвенції про права дитини). Тому жодних додаткових умов для виконання норми закону про мінімальний розмір аліментів на рівні 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку - не може бути. Головне – це інтереси дитини і зайвий формалізм тут ні до чого. Отримувати підвищений мінімальний розмір аліментів – це безумовне право, визначене законом, яке захищається в судовому порядку. А будь-яке його порушення може бути оскаржено (<https://sud.ua/ru/news/blog/118482-chi-ye-zbilshennya-minimalnogo-rozmiru-alimentiv-vstanovlenogo-zakonom-pidstavoyu-dlya-zvernennya-do-sudu-dlya-pererakhunku>). – 2018. – 11.05).

Блог на сайті «Судебно-юридическа газета»

Про автора: Катерина Некит, к.ю.н., доцент, доцент кафедри гражданского права Национального университета «Одесская юридическая академия»

Интернет вещей и Общий регламент по защите данных: точки соприкосновения

С мая 2018 года вступают в силу новые правила обработки персональных данных и Общий регламент по защите данных.

Одним из важнейших проблемных вопросов в сфере Интернета вещей сегодня является вопрос защиты персональных данных. С целью обеспечения защиты персональных данных в Европейском Союзе были разработаны новые правила обработки персональных данных и принят Общий регламент по защите данных (Регламент ЕС 2016/679 от 27 апреля 2016 года или GDPR - General Data Protection Regulation), который вступает в силу с мая 2018 года, после чего компании, которые нарушают правила обработки персональных данных рискуют быть привлеченными к ответственности с наложением штрафов в 20 000 000 евро или 4% годового дохода компании.

Основные принципы обработки персональных данных по GDPR таковы:

1) законность, справедливость и прозрачность: любую информацию о целях, методах и объемах обработки персональных данных следует выражать максимально доступно и просто;

2) ограничение цели: данные должны собираться и использоваться исключительно в тех целях, которые заявлены компанией (онлайн-сервисом);

3) минимизация данных: нельзя собирать личные данные в большем объеме, чем это необходимо для целей обработки;

4) точность: личные данные, которые являются неточными, должны быть удалены или исправлены (по запросу пользователя);

5) ограничение хранения: личные данные должны храниться в форме, которая позволяет идентифицировать субъекта данных на срок не более, чем это необходимо для целей обработки;

6) целостность и конфиденциальность: при обработке данных пользователей компании обязаны обеспечить защиту персональных данных от несанкционированной или незаконной обработки, уничтожения и повреждения.

Важной для надлежащего развития Интернета вещей новацией, закрепленной в GDPR, являются так называемые дружественные для инноваций правила, согласно которым гарантии защиты данных в разрабатываемых продуктах и услугах должны быть обеспечены на самых

ранних стадиях развития, то есть еще на стадии проектирования. Это правило называется Privacy by Design или Data Protection by Design.

Основными принципами Privacy by Design являются:

1) превентивные меры, а не только устранение последствий: встраивание конфиденциальности в конструкцию системы должно быть активным, а не ограничиваться лишь мерами по устранению последствий. Такой подход предполагает и предотвращает случаи нарушения конфиденциальности еще до того, как они происходят. Иными словами, личная информация должна быть защищена до того, как система запущена в работу, а не после выявления нарушений конфиденциальности;

2) конфиденциальность как стандартная установка: Privacy by Design стремится достичь максимальной степени защиты личной информации, гарантируя, что персональные данные защищены автоматически в той или иной информационной системе или деловых отношениях. Даже если индивидуум не предпринимает никаких мер, его личная информация остается надежно защищенной. Не требуется никаких действий со стороны индивидуума для защиты личной информации - система уже изначально содержит в себе необходимые установки;

3) конфиденциальность как часть структуры: защита личной информации должна стать неотъемлемой частью архитектуры любой информационной системы или деловых отношений. Это не какой-то дополнительный компонент, внесенный в систему пост-фактум;

4) полная функциональность с суммарным положительным результатом: Privacy by Design не ищет поводов для ложной дихотомии, таких, например, как укрепление безопасности системы в противовес защите личной информации, демонстрируя, что можно обеспечить и то, и другое;

5) защита личной информации в течение всего цикла ее сбора, хранения, обработки и уничтожения: конфиденциальность должна быть встроена в систему еще до начала сбора данных. Более того, эта защита должна надежно распространяться на весь цикл

хранения и обработки данных; иными словами, сохранение данных имеет важное значение для конфиденциальности с момента запуска системы и до конца ее существования. Это гарантирует надежное хранение данных, а после окончания их использования - надежное и своевременное уничтожение;

6) доступность и открытость: все компоненты и операции остаются открытыми и доступными, как для пользователей, так и для тех, кто обеспечивает данный вид сервиса;

7) соблюдение конфиденциальности пользователей: система должна быть ориентирована на пользователя. Это достигается такими мерами, как защита личной информации по умолчанию, своевременное сообщение о сборе личной информации, предоставление пользователю свободы выбора в удобной и понятной форме [2].

Кроме того, что приведенные положения по защите персональных данных стоят внимания украинского законодателя с целью обеспечения защиты персональных данных украинских граждан путем принятия аналогичного акта, необходимо помнить, что Регламент ЕС 2016/679 носит экстерриториальный характер, то есть применяется ко всем компаниям, обрабатывающим персональные данные граждан и резидентов ЕС, независимо от места нахождения такой компании (<https://sud.ua/ru/news/blog/118475-internet-veschey-i-obschiy-reglament-po-zaschite-dannykh-tochki-soprikosnoveniya>). – 2018. – 12.05).

Блог на сайті «Ubr.ua»

Про автора: Юрий Гаврилечко, эксперт Фонда общественной безопасности и Центра анализа экономической политики, специалист в области социальной политики и макроэкономики.

Решения Верховного суда неконституционны - эксперт

Инициативы народных депутатов создали опасную правовую коллизию

В чем сложно упрекнуть украинских политиков, так это в отсутствии умения создавать массу поводов для отвлечения

внимания граждан от реальных проблем. Причем делается это всегда с умным видом и ссылками на "международный опыт" или же "западных экспертов". Одна незадача - реальные результаты работы реформаторов оказываются настолько ужасными, что отвлекающие маневры также становятся все страшнее и глупее.

К примеру, с момента вступления в законную силу всех положений «судебной реформы», чтобы отвлечь внимание от тех проблем, которые с ней связаны, снова активизировалась тема антикоррупционного суда. И чего только нам не обещают с его созданием: и снижение уровня коррупции, и улучшение условий ведения бизнеса, и получение новых кредитных ресурсов от МВФ и не только. И даже отсрочку в повышении тарифов на ЖКХ! Не суд, а прямо крест животворящий.

Вот только мировая юстиция и не ведает о том, что такое «антикоррупционное право», а потому и не существует ни в одной стране мира «антикоррупционного суда». Да и логика подсказывает, что если в административном суде рассматриваются дела об административных правонарушениях, а в хозяйственном - о спорах хозяйствующих субъектов, то в антикоррупционном, очевидно, будут слушаться дела о преступлениях антикоррупционеров. Но шутки в сторону. Напомню, что с декабря 2017 года в Украине де-факто прекращена работа всех специализированных судов и Верховного Суда Украины.

Парламент, проголосовав за Закон Украины «О судостроительстве и статусе судей», принял решение о ликвидации Верховного Суда Украины и высших специализированных судов. Верховный Суд Украины - это конституционный орган. Конституцией не предусмотрена ликвидация конституционного органа. Статья 85 Основного Закона дает исчерпывающий перечень того, что может делать Верховная Рада. И ликвидации ВСУ среди ее прав не значится.

Прежде чем ликвидировать конституционный орган, должны быть внесены соответствующие изменения в Конституцию. А если нет, то по той же логике парламент может переформатировать или ликвидировать любой

орган власти, например, Администрацию Президента или Конституционный Суд.

Два суда

В результате принятия Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» народные депутаты заменили «Верховный суд Украины» «Верховным судом». То есть попросту создали другой орган. Теперь есть два «верховных» суда. И оба вроде как легитимные. Только один - конституционный, а второй - законный.

В итоге, решения первого как бы незаконны, но конституционны. А второго - как бы законны, но неконституционны. А так как вместе с ВСУ ликвидировались и все специализированные суды, в том числе и Высший Административный, Высший Хозяйственный. Так что теперь, любые спорные вопросы бизнес будет решать в ВС, решения которого неконституционны, поскольку закон не может менять Конституцию и менять обозначенные и закрепленные ею институции на нечто иное. То есть любое решение ВС может быть оспорено путем конституционной жалобы в КСУ.

Процесс это достаточно долгий, да и сам инструмент появился лишь в этом году. Следовательно, решение практически любых проблемных вопросов - от конфликтов с фискальными органами до рейдерства - перекладывается на суды первой инстанции. Где успешно подвисает в воздухе.

Именно с таким «подвисанием» будут сталкиваться отечественные предприниматели все чаще и чаще. И чем больше проблем будет накапливаться, тем более изощренными будут становиться способы отвлечения внимания. Вот только бизнесу от этого проще не станет, а проблемы сами по себе не уйдут.

В итоге, часть предпринимателей из Украины мигрирует в сопредельные или дальние страны, причем вместе со своим бизнесом, а часть станет завсегдаемыми в Конституционном суде, который остался единственным высшим судом, не уничтоженным в результате реформы. Ах да, еще же и международные суды есть.

Вместо создания непонятного нового «антикоррупционного» суда, желательно бы наладить нормальную работу судебной системы и ликвидировать последствия «реформы»,

ставящей под сомнение фактически любое решение новосозданных и не вполне конституционных судов (<https://blog.ubr.ua/reshenija-verkhovnoho-suda-nekonstitutsionny-ekspert-3869060>). – 2018. – 26.04).

Блог на сайті «Блог: Компанії, банківські рахунки, угоди, податки»

Про автора: Олег Качмар, партнер практики вирішення спорів АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери», адвокат

Судова практика: На всі сто

Публикация посвящена новеллам украинского процесса. Особенное внимание автор уделяет практическим проблемам, которые возникают в судах в связи с применением этих новелл.

Нові процесуальні правила господарського, цивільного та адміністративного процесів додали роботи як суддям, так і адвокатам. Як застосовувати той чи інший інститут? Як тлумачити ту чи іншу норму? Зрештою, як перелаштуватися на нову парадигму процесу?

Як то кажуть «два юристи — три точки зору», але не сьогодні. Правники єдині в тому, що прийняття нових кодексів — позитивний крок. Вони добре відгукуються про інститут розкриття доказів, про визначення понять і порядку подання заяв по суті справи, щодо імперативності надіслання копій заяв по суті справи іншим учасникам спору. Називають такі зміни, як поява нових засобів доказування (показання свідків), впровадження нових форм судочинства, інституту зразкової справи в адміністративному процесі, вкрай важливими. Звертають юристи увагу і на певні прогалини (без них в таких масштабних документах не обійтися), головне — вчасно їх усунути, але це вже питання до законодавця.

Наприкінці березня виповнюється сто днів дії оновлених кодифікованих актів, тож ми поцікавились у юристів, як їм працюється за новими правилами?

Які труднощі виникають у судах із застосуванням процесуальних кодексів?

Уже зараз можна впевнено сказати, що нові процесуальні кодекси додали роботи як

суддям, так і адвокатам. Особливо у справах, провадження в яких було розпочато ще за старими кодексами, проте їх розгляд уже доводиться закінчувати за новими правилами процесу.

Перше запитання, яке виникало у судді, — з якої стадії починати (продовжувати) провадження? Адже, якщо говорити про господарський процес, то за старим кодексом у господарському процесі не було стадійності: не було стадії пояснень, дослідження доказів, не було судових дебатів. Здавалось би, це перше питання, яке потрібно було врегулювати в перехідних положеннях, але, як з'ясувалось, належним чином воно не було виписане. У перехідних положеннях зазначено, що справи у судах першої та апеляційної інстанції, провадження у яких порушено до набрання чинності новими процесуальними кодексами, розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності новими кодексами. Але з якої стадії? Не визначено. Проте у більшості випадків сторони та судді зазвичай сходились на думці, що продовжити (почати) потрібно з підготовчого провадження. Часом це пояснювалось тим, «щоб нічий процесуальні права не були порушені», хоча здебільшого відчувалось, що суд, та й самі сторони, не були готові продовжити одразу за новими правилами.

Тим, кому довелося подавати касаційні скарги, ламали голову: куди (на яку адресу — на адресу Верховного Суду чи на адреси відповідних касаційних судів) і як (через апеляційний суд чи безпосередньо до Верховного Суду) подавати касаційну скаргу? Справа в тому, що нові процесуальні кодекси передбачають подання апеляційних і касаційних скарг безпосередньо до апеляційного та касаційного судів (як це було з поданням касаційних скарг за старими ЦПК і КАС України), тоді як у перехідних положеннях нового ГПК вказано, що до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи апеляційні та касаційні скарги подаються до або через відповідні суди, а матеріали справ витребовуються та надсилаються судами за правилами старого ГПК. З цього приводу в окремих суддів є своє бачення. Так, суддя

Верховного Суду Лілія Катеринчук вважає, що при поданні апеляційних і касаційних скарг має застосовуватися визначений чинною редакцією ГПК України порядок подання апеляційних і касаційних скарг безпосередньо до суду апеляційної (касаційної) інстанції, а тлумачення пункту перехідних положень нового ГПК щодо подання касаційних скарг через апеляційні суди є помилковим. Вона неодноразово висловлювала окрему думку з цього приводу.

Проте вже з перших днів застосування нових процесуальних кодексів не можна не відзначити їх дієвості. Так, дисциплінуючими виявилися, наприклад, норми, які передбачають, що суд за клопотанням сторони може встановити строк для вчинення іншими учасниками тих чи інших процесуальних дій. Так, в одній зі справ, в якій відповідач впродовж тривалого часу не надавав відзиву на позов, такий відзив був поданий одразу, як тільки суд встановив відповідний строк. Призначаючи справи до розгляду в підготовчому засіданні, судді зазвичай встановлюють чіткі строки для подання сторонами відзивів, відповідей на відзиви та інших документів.

Дисциплінують кодекси учасників проваджень і в частині подання доказів, особливо на стадії судового розгляду чи в апеляції. Судді стали більш суворими під час вирішення питання долучення нових доказів: не подав вчасно доказу — будь ласка, обґрунтуй причини неможливості його подання раніше, надай докази на підтвердження неможливості надання його суду раніше.

Водночас знайшлися і «слабкі місця» нових процесуальних кодексів. Побачивши «нові механізми» для затягування розгляду справи (зупинення провадження та визначення іншого судді (колегії суддів) для вирішення заявленого відводу), учасники не гребують заявляти відводи навіть з процесуальних питань, тоді як у нових кодексах прямо зазначено про те, що незгода сторони з прийнятими судом процесуальними рішеннями не може бути підставою для відводу. Але судді поки що не хочуть застосовувати до таких учасників передбачені кодексами заходи й накладати на них штрафи (<http://corporate.interlegal.com.ua/?p=2720>). – 2018. – 10.05).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Валерій Дубіль, народний депутат

Скільки мільярдів потрібно на реформу медицини

Влада вже почала декларувати успішну реформу. Тільки у маленькій частині первинки. Так і було задумано – показати успішність на клаптику. На решту галузі грошей немає.

У минулому блозі писав про те, що проведення «псевдореформи» та зміна правил фінансування медицини підвищують фінансову відповідальність Уряду за функціонування та розвиток лікарень в регіонах. А зараз пропоную точно порахувати, скільки ж вартує ця відповідальність і чи зможе її витримати уряд у рамках тієї концепції реформи, яку він сам і прийняв.

У бюджеті 2018 року на екстрену медичну допомогу, районні і обласні лікарні і поліклініки виділили 51,37 млрд грн. Цих грошей категорично не вистачає – потреба лікарень покривається тільки на 66%. Про це розповім вже у наступному блозі. Це - цифри «бюджету виживання». Ми ж націлені на проведення повноцінних змін у системі охорони здоров'я, які зроблять медицину доступною і якісною. Щоб кожен пацієнт міг отримати необхідну спеціалізовану і високоспеціалізовану допомогу, а лікарні в регіонах мали достатній для забезпечення свого існування рівень доходів. Для цього потрібні значні фінанси.

Польська медицина має 34 млрд дол. на рік

У сусідній Польщі при населенні 38 млн. загальні витрати на охорону здоров'я в 2017 році склали понад 34 млрд дол. Із них – 70% - державні витрати. Це понад 22 млрд дол (4,2% ВВП).

З них на систему медичного обслуговування населення через єдиного закупівельника направлено близько 19 млрд дол (більш ніж 500 млрд. грн на рік). Решта фінансування - кошти громадян (прямі платежі або добровільна страховка). При цьому, система охорони здоров'я Польщі вважається однією з найбільш неефективних в ЄС. У рейтингу Європейського індексу здоров'я пацієнта за 2016 рік Польща зайняла 31 місце серед 34 країн.

У 2017 році Польща прийняла нову програму реформування охорони здоров'я, яка, зокрема, передбачає значне збільшення державного фінансування у 2025 році до 6% ВВП. Крім того, Польща відмовляється від єдиного закупівельника медичних послуг, оскільки його функціонування призводить до монополізації ринку (збоку єдиного замовника). Монопольне становище єдиного замовника медичних послуг призводить до того, що він зменшує вартість медичних послуг, що надаються виконавцями, та загальну річну потребу у їхньому фінансуванні. Тому надавати медичні послуги за державні кошти стає не вигідним, та і ліміти їхнього надання вичерпуються вже до середини року. Це стимулює медичні установи відмовляти в плановому лікуванні пацієнтам (формуються черги на планове надання медичних послуг) або вимагати з пацієнта оплату за лікування за рахунок власних коштів (пряма оплата або додаткове страхування).

Українська медицина має недостатнє фінансування

Скільки ж реально потрібно для перезапуску української медицини? Можемо визначити за трьома способами.

1. За часткою витрат на охорону здоров'я в загальному обсязі державних витрат країни. ВООЗ вважає, що мінімальний рівень витрат на охорону здоров'я повинен становити не менше 6% від ВВП. Прогноз офіційного ВВП України на 2018 рік - 3 247,7 млрд грн. Щоб забезпечити фінансування охорони здоров'я в розмірі 6% ВВП треба закласти 195 млрд. грн. Але це офіційний ВВП, в оцінках ВООЗа говориться не про офіційний, а про реальний ВВП країни. За оцінками МВФ, частка тіньової економіки в Україні понад 44%, отже реальний ВВП (з урахуванням тіньової економіки) становить 5 799,5 млрд грн, а оптимальний обсяг фінансування охорони здоров'я - 348 млрд грн (бюджет і кошти пацієнтів).

2. За забезпеченням паритетності зростання фінансування всіх рівнів медичної допомоги. Якщо врахувати тарифи МОЗ на первинну медичну допомогу, то тільки на первинну допомогу для всіх українців у цьому році потрібно було виділити 24,15 млрд грн

(у 2,48 рази більше, аніж у 2017 – тоді воно склало 9,7 млрд грн). А для забезпечення у 2019 році капітаційної ставки на рівні 410 грн - 26,8 млрд грн (у 2,76 рази більше, аніж у 2017).

Це означає, що загальні витрати на всю систему медичного обслуговування населення (субвенція і програма державних гарантій на первинну медичну допомогу) повинні складати 144,15 і 160,4 млрд грн відповідно. При цьому в 2018-2019 роках загальні витрати системи охорони здоров'я повинні скласти більше 280 млрд грн.

3. За часткою первинної медичної допомоги в загальних витратах у системі медичного обслуговування населення. У стабільних системах охорони здоров'я на фінансування первинної медичної допомоги направляється 10-15% від загального фінансування всієї системи медичного обслуговування. Значить, потреба у фінансуванні на 2018-2019 роки інших видів медичної допомоги становить 137 і 151,9 млрд грн, а загальна потреба у фінансуванні системи медичного обслуговування населення в 2018 році становить 161,2 млрд грн, а в 2019 - 178,7 млрд грн. І це тільки медичне обслуговування населення. Додайте сюди фінансування системи громадського здоров'я, централізованих програм лікування, відомчу медицину (у воюючій країні особливо актуально) і т.д., і загальний обсяг фінансування охорони здоров'я знову перевищить 210-218 млрд. грн.

Саме стільки на рік коштує фінансова відповідальність Уряду за функціонування та розвиток лікарень в регіонах. Питання у тому, чому Кабмін й досі не почав опікуватися цим питанням, адже без запровадження загальнообов'язкового державного страхування через недолугі реформаторські ініціативи система завалиться на очах (https://lb.ua/blog/valeriy_dubil/396250_skilli_milyardiv_potribno.html). – 2018. – 26.04).

Блог на сайті «Лb.ua»

Про автора: Світлана Глущенко, заступник Міністра юстиції України

Реформа системи виконання судових рішень: перезавантаження

На сьогодні перед органами Державної виконавчої служби першочерговим завданням стоїть інституційне переосмислення своєї місії у забезпеченні в Україні верховенства права, зокрема шляхом обов'язковості виконання остаточних судових рішень і рішень інших органів.

Застаріла філософія процедури виконання судових рішень має поступитись впровадженню європейських підходів у роботі виконавців, що ґрунтуються на засадах якості та оперативності виконавчих дій, соціальної спрямованості служби та виконавців, відкритості, професійної етики та культури. Саме цього чекає суспільство та європейська спільнота. Саме це є необхідним фундаментом для економічного зміцнення України та покращення бізнес-клімату.

Основна ідея нинішніх змін полягає не у необхідності косметичного ремонту системи, а у впровадженні нових концептуальних підходів у сфері захисту прав та інтересів як стягувачів, так і боржників, а також належному забезпеченні державою виконання рішень. Є великі сподівання, що наша держава на цьому історичному проміжку вже готова до подолання багаторічної ілюзорності права на суд у розумінні статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки виконання судових рішень є невід'ємною складовою судового розгляду.

Аби перевести наші ідеї в реальну площину, Міністерством юстиції України було розроблено та схвалено паспорт реформи системи виконання судових рішень, розрахований на три наступні бюджетні періоди, який передбачає розроблення та впровадження конкретних змін на кожному етапі трансформації системи, до якої належать також і приватні виконавці.

Паспорт реформ містить кілька важливих, навіть фундаментальних, пріоритетів.

Перший з них – це добровільне виконання рішень. Метою реформи є донесення до свідомості боржників невідворотності відповідальності за порушення. А відтак – і розуміння того, що, не виконавши рішення добровільно, в майбутньому вони можуть заплатити набагато більше. Ми плануємо створити таку мотиваційну систему, за якої

врегулювання спорів відбуватиметься без звернення до ДВС. Головні інструменти – це правопросвітницька кампанія, формування позитивного іміджу Державної виконавчої служби та приватних виконавців, врегулювання системи адміністрування діяльності експертів-медіаторів (не виключено що й самих виконавців зі спеціальними знаннями у сфері медіації), а також створення альтернативних механізмів та інститутів, зокрема інституту згоди (модернізованої мирової угоди) на виконання рішень та механізму альтернативних можливостей виконання рішень.

Другий пріоритет – здійснення виконавчих дій вчасно, кваліфіковано та якісно. По суті, це означає професійне та компетентне надання допомоги у досягненні реального відновлення справедливості шляхом виконання рішення. Цієї мети плануємо досягнути за рахунок максимальної автоматизації процесів у виконавчому провадженні, зокрема – через автоматизовану взаємодію реєстрів та офлайн взаємодію (співпраця, комунікація) виконавців з іншими органами державної влади та установами, зокрема банківськими. Мова йде в тому числі про забезпечення доступу працівників ДВС та приватних виконавців до реєстрів нерухомості та транспортних засобів, інших речових прав тощо. Передбачається повністю автоматизувати процес документообігу, аби виконавці могли отримати повне дос'є на боржника за максимально короткий термін та економічно необтяжено, а громадяни – швидко та якісно скористатися послугами ДВС та приватних виконавців. Також планується знизити навантаження на держвиконавців, звільнивши їх від невластивих функцій, та мотивувати останніх до підвищення своїх професійних компетенцій через конкуренцію з приватними виконавцями та кар'єрні й фінансові стимули. У цій цілі також вагоме місце займає обов'язкова система навчання та підвищення кваліфікації виконавців.

Третій пріоритет – забезпечення відкритості роботи органів ДВС, їх суспільна орієнтованість. Публічність, відкритість, прозорість, звітність перед суспільством – такі вимоги стоять перед виконавчою службою. Для їх реалізації

планується створити мобільні автоматизовані сервіси, впровадити широкий спектр онлайн-послуг, відкрити центри виконання рішень з високим рівнем обслуговування громадян, які будуть просторими та затишними для сторін виконавчого провадження, що відповідає найкращим європейським стандартам роботи. Ми прагнемо почути кожного, хто звертається до служби за допомогою, та надавати відповіді на всі питання, що стосуються виконавчого провадження і роботи конкретних виконавців та їх керівників, навіть дистанційно, без відвідування органів ДВС. Безперечно, такі наміри вимагають розроблення стандартів якості роботи служби та виконавців і запровадження моніторингу її ефективності.

У комплексі всі ці складові безумовно підвищуватимуть рівень довіри до ДВС, державних і приватних виконавців та впливатимуть на підвищення кількості фактично виконаних судових рішень в Україні.

Закладені у паспорт реформи ініціативи Міністерства юстиції підтримано нашими міжнародними партнерами, які розподіляють виділені стратегічні цілі розбудови системи та очікувані результати і готові надавати допомогу у наших прагненнях, тому вже найближчим часом розпочнемо втілювати в життя сформований перелік конкретних заходів і дій! (https://lb.ua/blog/svitlana_gluschenko/397000_reforma_sistemi_vikonannya_sudovih.html). – 2018. – 06.05).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Ігор Попов, народний депутат України, заступник Голови Комітету з питань запобігання і протидії корупції

Стратегічні виклики для антикорупційної діяльності: 2018-2020

Уряд вніс на розгляд Верховної Ради проект Закону про Антикорупційну стратегію на 2018 – 2020 роки. Чи потрібно такий документ затверджувати саме законом а не постановою, наскільки декларативними є норми в проекті і за якою процедурою розглядати документ – питання технічні. Проте, обговорення

стратегії – привід провести аналіз наявних проблем і виділити пріоритетні завдання для їх вирішення.

Очевидно, що питання боротьби з корупцією стає одним із основних в порядку денному українських виборів. Більше того, викиди "корупційного" компромату та вибіркова увага до дій окремих політиків – будуть популярною і дієвою виборчою технологією. З іншого боку, при актуалізації антикорупційної теми є шанс прийняти реально корисні рішення.

В питанні превенції головним завданням залишається запуск системи автоматичної перевірки електронних декларацій. Останнім часом після кадрових змін в НАЗК ця робота прискорилося, і відповідний програмний модуль може з'явитися досить швидко. І тоді нарешті буде проведено повну перевірку всіх декларацій осіб, що займають відповідальне і особливо відповідальне становище, як того і вимагає закон.

У квітні 2018 Верховний Суд ухвалив Постанову N814/886/17, якою скасував постанови судів першої та апеляційної інстанції щодо справи по покаранню за внесення недостовірних даних в декларацію. Таким чином, сформована судова практика щодо порядку перевірки електронних декларацій та покарання за недостовірні дані. А саме:

- 1) Повна перевірка НАЗК;
- 2) В разі суттєвих розбіжностей – НАЗК вимагає пояснення у декларанта;
- 3) Якщо пояснення незадовільні або відсутні – НАЗК направляє матеріали до відповідного органу (залежно від посади декларанта) для порушення кримінального провадження.

Такий порядок викликав певну критику, але в разі запуску модулю автоматичної перевірки декларацій він зможе запрацювати. Проблема, яку вдасться вирішити – вибіркоче порушення проваджень різними правоохоронними органами без проведених перевірок НАЗК. Хоча, використовувати дані декларацій для аналізу способу життя декларантів іншим органам ніхто не забороняє.

Наступне завдання для Верховної Ради – перегляд списку декларантів. Співробітники грантових антикорупційних організацій

з наступного року перестануть подавати декларації. Для членів наглядових рад державних підприємств – норму треба зберегти. Масово скаржаться на несправедливість депутати сільських рад. Як правило, це люди без корупційних можливостей, і необхідність подавати декларації відлякує від балотування жителів маленьких сіл. Заради прозорості статків депутатів десятка "царських" сіл навколо мегаполісів створені проблеми для десятків тисяч інших громадян. Потрібно прийняти закон про звільнення від декларування негласних штатних співробітників спецслужб і правоохоронних органів. Вони на практиці і зараз не здають декларації, проте просять унормувати це право законом. Відповідний проект 8129 має всі необхідні формулювання і перелік категорій посад.

Потрібно переглянути статтю КПК про незаконне збагачення. За три роки дії відповідної статті не було жодного судового вироку, а кількість спрямованих до суду обвинувальних актів можна порахувати на пальцях. Потрібно чітко визначити, що стаття не застосовується до подій, що сталися до квітня 2015 року – тобто до набуття чинності відповідної статті. До правопорушень того часу можна застосовувати норми закону про несплату податків, корупцію, зловживання посадовим становищем чи інші статті. Але закон не має зворотної сили (крім випадків пом'якшення прав громадян) і спроби застосувати статтю про незаконне збагачення до статків, набутих до 2015, і зараз будуть виправдані у суді. Сам лише факт наявності майна чи заощаджень, якщо вони зроблені до 2015 року – все одно не може бути ЄДИНОЮ підставою для порушення провадження по незаконному збагаченню. Норма про презумпцію невинності була обмежена для окремих посадових осіб з 2015 року. Моніторинг способу життя і автоматична перевірка декларацій допоможуть надавати підстави для притягнення до відповідальності за набуття майна, яке формально не належить декларанту, але реально перебуває у його власності. Проте, не можна інкримінувати декларанту все майно всіх його родичів чи знайомих. Так само потребує уточнення кваліфікація майна

юридичних осіб – фондів чи компаній – якими декларант користується для особистих потреб. Якщо депутат щодня їздить до парламенту на лімузині благодійного фонду – це вже особисте майно, оренду якого необхідно декларувати. Поки що стаття за незаконне збагачення може легко використовуватися для піару чи вибіркового політичного тиску – але не для притягнення до відповідальності реальних порушників.

Розслідування корупційних справ має як свої специфічні проблеми, так і спільні з іншими типами злочинів. Потребує перегляду механізм обов'язкової реєстрації кримінальних проваджень за заявами. На сьогодні зареєстровано майже 2 млн проваджень і зрозуміло, що слідчі не мають фізичної спроможності їх усі розслідувати. Мільйони "заморожених" справ створюють ризики вибіркової "розморозки" за політичними чи іншими мотивами. Необхідний механізм закриття безнадійних проваджень. Інша сторона проблеми – правоохоронні органи не завжди виконують норму про обов'язковість реєстрації проваджень. Той же НАБУ у своєму останньому звіті дає статистику отриманих заяв громадян, заяв народних депутатів та кількість зареєстрованих проваджень за цими заявами – відсоток мізерний. У разі рішення суду про зобов'язання зареєструвати провадження – досить часто слідчі дії по них не проводяться. Якщо в заявах недостатні матеріали для реєстрації проваджень – це ще можна логічно зрозуміти. Проте, є ризики і вибіркового підходу до реєстрації проваджень, що допускати не можна. Потрібен автоматичний механізм, який прибере повністю суб'єктивний чинник.

Переважає більшість резонансних антикорупційних справ зупинилася на етапі оголошення підозри чи отримання застави від підозрюваного. До судів передаються обвинувальні акти переважно щодо простих хабарів або справи, по яких підозрювані пішли на угоди зі слідством. У обвинувальних актах по серйозних справах часто відсутні найбільш надійні і скандальні докази, про які на прес-конференціях оголошували в момент початку слідства. Після трьох років роботи НАБУ і САП

висловили взаємну критику щодо повноти збору доказів для обвинувачення. Хто з них правий – має показати звіт про зовнішню оцінку НАБУ на основі аналізу конкретних справ. Верховна Рада може обрати свого члена комісії вже у травні, профільний комітет отримав 5 заявок і після їх розгляду передасть прізвища фіналістів для голосування у ВРУ. Спільне завдання для комітету і громадських та міжнародних організацій – чітка методика проведення аудиту. Це мають бути чіткі індикатори, сформовані на основі міжнародного досвіду, такі як обсяг повернутих коштів, середня тривалість слідства, пріоритетність розслідування топ-корупції. Головний підсумок роботи слідчих – обвинувальні акти щодо справ по великій корупції та посадовцях категорії "А", передані до суду.

Набагато легше розслідувати справи, що базуються на провокації хабаря, аніж розплутувати складні міжнародні корупційні махінації. Проте, НАБУ створювався саме для цих завдань. І мета аудиту діяльності – надати рекомендації для посилення роботи Бюро, а не політичний тиск на його керівників.

Антикорупційна стратегія пропонує цікаву новелу: прийняти нормативно-правові акти щодо визначення правових засад лобіювання. З одного боку, легалізація діяльності місцевих і міжнародних лобістів може зробити їх відносини з органами влади більш прозорими. З іншого боку, потрібно оцінити конкретні наслідки. Зараз, якщо посадовець обговорює з лобістом в ресторані підготовку певного майнового чи регуляторного рішення – це кваліфікується як "Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди". У разі реєстрації відповідної особи як лобіста – всі ці переговори стануть легальними, тому при підготовці тексту потрібно врахувати такі ризики.

Закон про Вищий Антикорупційний суд навряд чи буде прийнятий у травні. Частково, причини цього – технічні: майже дві тисячі

поправок потребують кількох десятків годин роботи в профільному комітеті, у форматі робочої групи. Але головні причини – політичні. Автори закону та міжнародні донори так і не знайшли на сьогодні компромісних формулювань щодо спірних моментів, перш за все щодо права міжнародних експертів вето кандидатури суддів такого суду. Навіть у разі прийняття закону у червні – на створення комісії, проведення конкурсу і вирішення організаційних завдань потрібно 9-12 місяців, навіть у разі повної згоди всіх учасників процесу. Тому перші рішення суду, хоча би по запобіжних заходах по першим справам, можна очікувати наступного літа.

Цього тижня Верховна Рада може включити законопроект про Антикорупційну стратегію на 2018 – 2020 роки до порядку денного, і її текст розгляне профільний комітет. Незалежно від термінів та результатів розгляду – для виконання конструктивних пунктів стратегії не потрібно чекати її формального прийняття. І навіть повернення тексту авторам на доопрацювання – не катастрофа. В будь-якому разі вже зараз починаємо готувати План заходів на виконання Стратегії, де буде більш чітко визначено відповідальних і терміни кожної дії (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/popov/5af92f4fdcf14/>). – 2018. - 14.05).

Блог на сайті «Ракурс.ua»

Про автора: Виктор Мельниченко

Решение КСУ о референдуме: не мешает ли государству народ?

Все более заметным становится негативное вторжение судов в сферу правотворчества путем признания неконституционными или противоправными и недействительными нормативно-правовых актов различной юридической силы

26 апреля 2018 года Конституционный суд Украины принял решение №4-р/2018, согласно которому неконституционным был признан закон «О всеукраинском референдуме» от 6 ноября 2012 года №5475-VI с изменениями.

Прежде всего следует отметить, что из принятых в этом году четырех решений

Конституционного суда это уже второе, которым неконституционность закона в целом обосновывается ссылкой на ч. 1 ст. 152 Конституции Украины («нарушена установленная Конституцией Украины процедура их рассмотрения, принятия или вступления в силу»). Однако поиск таких нарушений является небесспорным.

К примеру, КСУ справедливо указал, что критерием признания актов неконституционными может стать нарушение именно тех процессуальных требований их рассмотрения, принятия или вступления в силу, которые установлены Конституцией Украины, а не другими правовыми актами (решение КСУ от 12 июля 2000 года №9-рп/2000). Названы были и основные процессуальные требования в части принятия законов, определенные непосредственно в Конституции Украины: принятие парламентом решений исключительно на пленарных заседаниях путем голосования (ч. 2 ст. 84); осуществление народным депутатом голосования лично на заседаниях парламента (ч. 3 ст. 84); принятие Верховной Радой законов, постановлений и других актов большинством от ее конституционного состава, кроме случаев, предусмотренных Конституцией (ст. 91).

А дальше уже началась самодеятельность суда, в частности, в виде ссылки на только что сформулированную в решении №2-р/2018 от 28 февраля 2018 года правовую позицию, согласно которой «реализация права законодательной инициативы предусматривает не только внесение проектов законов, других актов в парламент, но и обязательное рассмотрение законодательных инициатив соответствующих субъектов». Положения Основного Закона отважно подменяются их интерпретацией, на мой взгляд, весьма произвольной. Потому что императивные требования об обязательности рассмотрения законопроектов или о необходимости их рассмотрения комитетами непосредственно в тексте Конституции отсутствуют. Возможно, и потому, что обеспечить обязательность рассмотрения всех законопроектов физически невозможно. Достаточно вспомнить тысячи (!) законопроектов, внесенных субъектами

законодательной инициативы, изученных Главным научно-экспертным управлением аппарата Верховной Рады и профильными парламентскими комитетами, которые не рассматривались, не рассматриваются и вряд ли будут рассматриваться парламентом, несмотря на позицию КСУ. Заметим — в корне новую позицию, поскольку в решении №3-рп/2002 от 12 февраля 2002 года уже было указано, что норма, изложенная в ч. 1 ст. 93 Конституции Украины, «определяет круг субъектов законодательной инициативы и не касается проблемы предусмотренных Конституцией Украины парламентских процедур».

Интересна и практика выявления судом несоответствия требованиям, установленным ст. 84 и 91 Конституции Украины. В тексте решения есть ссылка на ряд документов: копию видеозаписи пленарного заседания XI сессии Верховной Рады Украины VI созыва 6 ноября 2012 года; стенограмму пленарного заседания 6 ноября 2012 года; заверенные в установленном порядке копии документов о регистрации присутствия народных депутатов перед началом пленарного заседания Верховной Рады и вручении материалов перед заседанием 6 ноября 2012 года; результаты поименного голосования народных депутатов 6 ноября 2012 года за проект закона №6278 о всеукраинском референдуме и др.

Исследовав эти материалы, суд пришел к выводу, что принятие закона происходило «с нарушением конституционного требования относительно личного голосования народными депутатами Украины». При этом из текста решения неизвестно, сколько голосов было подано за законопроект с нарушением указанного требования. Буквально сказано, что «частью народных депутатов Украины было нарушено требование относительно личного голосования». Поэтому непонятным осталось главное: повлияло ли это на соблюдение еще одного конституционного требования об обязательности принятия законов большинством голосов от конституционного состава Верховной Рады? Ведь если нарушение требования о личном голосовании (даже совершенное одним депутатом) само по себе

считать достаточным основанием для признания закона неконституционным, то можно смело отправить на свалку как неконституционные едва ли не большинство законов, в том числе и те, которые принимаются нынешним составом Верховной Рады.

Еще один важный момент — определение меры и пределов собственной активности суда при рассмотрении конкретных дел. Закон «О Конституционном суде Украины» (ч. 4 ст. 59) уполномочивает судью-докладчика по делу на осуществление ряда необходимых мероприятий. В то же время, согласно п. 3 ч. 2 ст. 51 закона о КСУ составляющей конституционного представления являются «документы и материалы, на которые ссылается субъект права на конституционное представление, с указанием полного наименования, номера, даты принятия, источника официального издания акта». То есть отсутствие соответствующих материалов может стать (и неоднократно становилось!) основанием для отказа в открытии конституционного производства. Как справедливо отмечала судья КСУ Наталья Шаптала в особом мнении по решению №2-рп/2018 от 28 февраля 2018 года, возникает заметное противоречие в позиции КСУ, который в одних случаях самостоятельно собирает доказательства и исследует фактические обстоятельства, а в других — требует это от субъектов права на конституционное представление.

Как неоднократно отмечалось в решениях Конституционного суда (например, в решении №3-рп/2016 от 8 июня 2016 года), определение Украины правовым государством (ст. 1 Конституции), где «признается и действует принцип верховенства права» (ч. 1 ст. 8), предусматривает предоставление необходимой юридической определенности положениям законов. Но такой определенности общество должно ожидать и от Конституционного суда, который не может произвольно менять свои позиции.

Однако в отличие от рассмотрения дела о конституционности закона «Об основах государственной языковой политики», где Конституционный суд сосредоточился

исключительно на исследовании вопроса о нарушении конституционной процедуры принятия закона, в решении №4-р/2018 КСУ обратился и к изучению соответствия содержания закона «О всеукраинском референдуме» Конституции Украины.

Наиболее существенные замечания Конституционного суда к этому закону касались положений, регулирующих порядок проведения конституционных референдумов (которыми могли бы вноситься изменения в действующую Конституцию или даже приниматься новая Конституция). Решив, что порядок внесения изменений в Основной Закон достаточно полно урегулирован в разделе XIII действующей Конституции, суд постановил, что соответствующие положения закона являются неконституционными. Такая позиция обосновывалась тем, что законодатель якобы обычным законом урегулировал правоотношения, которые являются предметом регулирования непосредственно Конституцией Украины. При этом во внимание не были приняты несколько обстоятельств.

Во-первых, в законе речь шла о регулировании порядка проведения референдума по народной инициативе, предусмотренного ч. 2 ст. 72 Конституции. При этом законодатель допускал, что по предмету этот референдум может быть конституционным. Это никак не противоречило положениям Основного Закона, ведь исчерпывающее ограничение предмета референдума установлено ст. 74 Конституции — не допускается его проведение «по вопросам налогов, бюджета и амнистии».

Во-вторых, Конституция устанавливает: «Право определять и изменять конституционный строй в Украине принадлежит исключительно народу...» (ч. 3 ст. 5), а ч. 2 этой же статьи говорит об осуществлении власти народом не только опосредованно, но и непосредственно. Однако другой формы непосредственного осуществления государственной власти народом, в частности в вопросе определения и изменения конституционного строя в Украине, кроме референдума, не существует в природе.

В-третьих, раздел XIII Конституции Украины, определяющий порядок ее изменения,

в большей степени следует рассматривать в системной связи с положением Конституции, которое говорит о том, что право определять и изменять конституционный строй в Украине «...не может быть узурпировано государством, его органами или должностными лицами». Именно поэтому внесение изменений в разделы I, III, XIII Конституции Украины требует обязательного санкционирования народом на всеукраинском референдуме.

Стоит отметить, что Конституционный суд очень своеобразно использовал решение №6-рп/2008 от 16 апреля по делу с говорящим названием «О принятии Конституции и законов Украины на референдуме», вырвав целых полстроки из весьма объемного документа для утверждения, что «юридическое регулирование порядка осуществления непосредственной демократии не должно иметь целью "подмену парламента референдумом (или наоборот)"». Как-то не замеченным для судей КСУ остался абзац из этого решения несколько иного смысла: «...Конституционный суд Украины пришел к выводу, что по содержанию статей 5, 72, 74 Конституции Украины народ как носитель суверенитета и единственный источник власти в Украине, осуществляя свое волеизъявление через референдум, может в порядке, который должен быть определен Конституцией и законами Украины, принимать законы, вносить изменения в действующие законы, отменять их (кроме законов по вопросам налогов, бюджета, амнистии)».

Конституционный суд Украины в 2008 году решил: «В аспекте поднятого в конституционном представлении вопроса положение ч. 2 ст. 72 в системной связи со ст. 5 Конституции Украины следует понимать так, что народ как носитель суверенитета и единственный источник власти в Украине может реализовать на всеукраинском референдуме по народной инициативе свое исключительное право определять и изменять конституционный строй в Украине путем принятия Конституции Украины в порядке, который должен быть определен Конституцией и законами Украины». Конституционный суд в 2018 году даже не удосужился прочесть п. 1 резолютивной части решения 2008 года,

поскольку он полностью перечеркивает нынешние подходы.

Другое дело, что закон «О всеукраинском референдуме» 2012 года был не без существенных недостатков. В частности, для того, чтобы порядок проведения всеукраинского конституционного референдума по народной инициативе создавал условия для узурпации власти, законодатель должен определить, что референдум является действительным по крайней мере при участии в нем не менее половины (а может — и двух третей) граждан Украины, имеющих право голоса, а принятие решения потребовало бы поддержки не менее половины участников голосования. Контроль за соответствием вынесенного на референдум законопроекта даже не Конституции, а исключительно требованиям ее ст. 157 и 158 должен осуществлять Конституционный суд, а не президент Украины с Центральной избирательной комиссией, как это было по закону.

Однако глупо утверждать, что изменения в Конституцию могут вноситься только лишь парламентом, который осуществляет учредительную власть исключительно от имени народа, а народ на это не способен. Особенно в современных условиях. На парламентских выборах 2014 года при наличии в государственном реестре избирателей 36,5 млн человек, в выборах народных депутатов приняли участие чуть более 16 млн. Вот это — реальная проблема народовластия в Украине, которой должны были заниматься и судьи КСУ, безоговорочно утверждая о приоритете парламента в конституционном механизме осуществления учредительной власти.

Недостаточно понятны правовые последствия признания неконституционным в целом закона «О всеукраинском референдуме». Ведь неконституционным объявлено и положение, изложенное в п. 4 р. XIII этого закона: «Признать со дня официального опубликования этого закона утратившим силу Закон Украины "О всеукраинском и местных референдумах"». Возникает вопрос о том, является ли основанием прекращения действия закона 1991 года положение, признанное не

соответствующим Конституции Украины. Похоже, судьи КСУ не слишком переживали по поводу этого аспекта дела. Между тем, вероятно, есть разница между признанием неконституционным положения, которое содержится в одном предложении закона (например, решение КСУ №1-рп/2018 от 27 февраля 2018 года), и закона в целом.

Проблема не обусловлена только принятием этого решения. Все более заметным становится негативное вторжение судов в сферу правотворчества путем признания неконституционными или противоправными и недействительными нормативно-правовых актов различной юридической силы. Масштабы судебного вмешательства наталкивают на вопрос о судьбе актов-предшественников, регулирующие соответствующие общественные отношения и утративших силу именно в соответствии с актами, которые, в свою очередь, утратили силу как неконституционные или противоправные. Специалисты-юристы понятного и обоснованного ответа на этот вопрос не дают, возможно, потому, что нет соответствующего массива наработок, ведь в советское время (выше теоретических наработок которого современники пока не поднялись) потребности в обобщении подобной практики не было. А нынешняя отечественная практика построения государства идет путями, определенными едва ли не сплошь политической целесообразностью. Примером своеобразной «нормативной реституции» может быть довольно смелое решение Верховной Рады предыдущего созыва собственным постановлением (!) восстановить действие Конституции Украины в редакции закона №2222-IV от 8 декабря 2004 года, признанного решением Конституционного суда №20-рп/2010 от 30 августа 2010 года неконституционным. Таким образом было дезавуировано окончательное и обязательное к исполнению решение КСУ.

Надлежащую определенность по этому и подобным вопросам должен обеспечить закон «О законах и других нормативно-правовых актах», о необходимости принятия которого говорится уже более двух десятков лет, вот

только не похоже, что парламенту, да еще и нынешнего созыва, удастся обеспечить продвижение в этом направлении.

А между тем есть сугубо практическая потребность в выяснении этих вопросов. Ведь признанный неконституционным закон «О всеукраинском референдуме» 2012 года предполагал утрату силы законом 1991 года с гораздо более широким предметом правового регулирования, сделав невозможным проведение местных референдумов. Сегодня, в условиях активных изменений административно-территориального устройства, по меньшей мере небесспорным становится тезис об отсутствии законодательно определенного порядка проведения таких референдумов.

Так что, вероятно, судьям Конституционного суда стоит больше внимания уделить еще и прогнозированию последствий собственных решений. Понятно, что внесенные 2 июня 2016 года изменения в Конституцию существенно усилили самостоятельность судей. В частности, ч. 3 ст. 149 установила: «Судья Конституционного суда Украины не может быть привлечен к ответственности за голосование в связи с принятием судом решений и предоставление им заключений, за исключением совершения преступления или дисциплинарного проступка». Однако в особом мнении судьи КСУ Игоря Слиденко по решению №2-р/2017 сформулирована слишком интересная позиция относительно депутатского индемнитета (отсутствия ответственности за голосование), чтобы ее замалчивать: «Абсолютное отсутствие ответственности народного депутата Украины от чего? От присяги? От обязанности соблюдать Конституцию и законы Украины? От служения украинскому народу?»

Возможно, со временем эти интересные вопросы, раз уж их начали публично задавать, могут быть экстраполированы и на только что конституированный индемнитет судей Конституционного суда Украины. Ведь общественную значимость представляют исключительно решения КСУ, которые создают целостную, непротиворечивую, согласованную

с духом и буквой Основного Закона систему положений, а не выглядят аляповатой смесью ситуативных, обусловленных стечением ряда субъективных факторов позиций (<http://racurs.ua/1945-reshenie-ksu-o-referendume-nemshaet-li-gosudarstvu-narod>). – 2018. – 10.05).

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Богдан Хмельницький, адвокат, координатор ОО "Стоп корупції"

Закон об украинском гражданстве: кто хочет подставить Порошенко?

Украинское общество в очередной раз взбудоражено. Петр Алексеевич Порошенко внес в Верховную Раду законопроект под номером 8297 и скучным названием «Проект Закона про внесення змін до Закону України "Про громадянство України" щодо удосконалення окремих положень»

Собственно большая часть поправок не вызвала интереса у общества, главный интерес был прикован к статье 19, пункт Г. В этом пункте подробно, хотя и запутанно объяснено за что будут лишаться гражданства определенных граждан Украины.

В частности, в пункте «Г» идет речь о следующем: г) Положения абзаців третьего – сьомого цього пункту не застосовуються, якщо повнолітній громадянин України скористався виборчим або іншим правом, яке йому надає іноземне громадянство, чи виконав обов'язки, які на нього покладає іноземне громадянство, що може підтверджуватися даними публічних реєстрів державних органів, органів місцевого самоврядування іноземних держав, інформацією, розміщеною на офіційних веб-сайтах, в офіційних друкованих виданнях державними органами, органами місцевого самоврядування іноземних держав, та/або документами, наданими такими органами, чи отримав або на території України скористався чи скористався під час виїзду з України, в'їзду в Україну паспортним документом іноземної держави, що зафіксовано посадовою чи службовою особою Державної прикордонної служби України або іншого державного органу України.

Очевидно, что Президент сам лично не писал этот законопроект, а поручил это юристам из Администрации Президента. В связи с этим у меня вопросы к тем, кто пытается таким законопроектом подставить Порошенко:

1 – из каких таких публичных источников вы собираетесь брать данные о тех, кто принимал участие в том или ином голосовании? Я хотел бы увидеть любую ссылку, на любой публичный источник, где перечисляются, поименно, все те, кто голосовал в России, Зимбабве, США и любой другой стране мира.

2 – что конкретно обозначают слова о выполнении обязательств, которые возложены иностранным гражданством? К примеру, есть украинский режиссер Сенцов, которому Российская Федерация впихнула свой паспорт, и не смотря на все заявления Сенцова, о том, что он украинский гражданин, судят его по российским законам. Так вот - формально он гражданин РФ и, к примеру, если Сенцов завтра купит буханку хлеба, то он, о ужас, выполнит обязанность, которую на него накладывает иностранное гражданство – заплатит НДС при покупке.

3 – читали ли те, кто писал текст данного закона Конституцию Украины? Авторы законопроекта могут подробно изучить раздел 3 Конституции, статьи 17 и 18, чтобы понять – лишит паспорт, который гражданин Украины получил по праву рождения, практически не возможно. Нельзя отнять гражданство, полученное по праву рождения! Чтобы этот гражданин не делал. Вполне возможно, что юристы Администрации Президента нашли для себя какие-то уловки, но лично я, не сомневаюсь, что если этот закон будет направлен в Конституционный Суд, то выводы по нему будут жесткими и однозначными.

Более-менее корректно лишит гражданства Президент Украины может только тех, кто до момента получения гражданства Украины был гражданином другой страны. Например, случай с лишением гражданства Михаила Саакашвили.

Отсюда возникает простой и очевидный вопрос – кто и зачем подsunул Порошенко настолько сырой и несовершенный закон?

Ответ, на мой взгляд, тоже достаточно прост. Игры с присвоением-лишением гражданства это давняя кормушка Государственной Миграционной службы и СБУ. Именно здесь скрыта основная коррупционная составляющая всех процессов связанных как с получением, так и с лишением гражданства. Именно здесь, очевидно, находятся инициаторы законопроекта, который, с одной стороны, запутывает процедуру лишения гражданства Украины, а с другой дает повод для откровенного шантажа со стороны этих служб.

Как бы там ни было, кто бы ни был инициатором такого законопроекта, все они должны понимать, что реализация их желаний лежит в области конституционного права и касается изменений Конституции Украины.

А на месте Администрации Президента я отозвал бы законопроект и не позорился (<https://www.obozrevatel.com/politics/zakon-ob-ukrainskom-grazhdanstve-kto-hochet-podstavit-poroshenko.htm>). – 2018. – 27.04).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Віктор Галасюк, Народний депутат (РПЛ), Голова Комітету з питань промислової політики та підприємництва

Новий «Металургійний закон»

Ще у липні 2015 року з метою ліквідації дефіциту металобрухту на внутрішньому ринку задля першочергового забезпечення потреб оборонної промисловості та відбудови об'єктів інфраструктури парламент за ініціативи Радикальної партії прийняв Закон про тимчасове підвищення експортного мита на металобрухт з 10 до 30 євро за тону.

Закон ефективно спрацював і лише за перший рік дії:

- 1) зберіг 35 тисяч робочих місць і \$1,6 млрд валютної виручки
- 2) скоротив дефіцит брухту для підприємств на 40%
- 3) збільшив митні надходження від експорту брухту втричі

Минулого року парламент за нашою Олександром Ляшко пропозицією продовжив дію

«металургійного закону» ще на 1 рік. Він мав дуже позитивний вплив на металургійну галузь і економіку в цілому. Дефіцит металобрухту скоротився ще більш ніж вдвічі. А країна отримала дієве щеплення стабільності для курсу гривні та цін в крамницях.

Проте зараз ситуація загострюється - металобрухт у світі дорожчає і нинішня ставка вивізного мита (30EUR/т) поступово перестає відігравати свою захисну роль (частка в ціні зменшилась з 19% у 2016 році до 13% у 2017 році). Тому новим «металургійним законопроектом» №8226 ми пропонуємо підняти мито до 42EUR/т та продовжити його на 3 роки.

Такий розмір мита відповідає адвалорній ставці 20% при рівні цін 2017 року. В Китаї, до речі, мито 40%, в Індії - понад 35%, в Пакистані – 25%, а в Казахстані донедавна діяла повна заборона експорту металобрухту.

Всі розуміють, що металургійним заводам потрібна сировина, армії - техніка і зброя, а людям робота і зарплата!

Маю окремо наголосити, що «металургійний законопроект» №8226 підпадає під дозволени виключення в угоді СОТ, оскільки:

- є економічно обґрунтованим з точки зору зростання потреб підприємств оборонної галузі, а також необхідності відбудови об'єктів інфраструктури;

- запроваджується в умовах зовнішньої військової агресії та анексії частини території України;

- є недискримінаційним, оскільки передбачається, що ставка експорту розповсюджується на експорт брухту чорних металів до усіх без виключення країн;

- носить тимчасовий характер, що безпосередньо пов'язаний з існуванням загрози національній безпеці.

Крім того, як і 10-річний мораторій на експорт лісу-кругляку та «Купуй українське, плати українцям», законопроект №8226 не порушує Угоди про асоціацію з ЄС, адже Статтею 36 «Загальні винятки» чітко визначено, що «Ніщо в цій Угоді не повинно тлумачитися як таке, що перешкоджає вжиттю або застосуванню будь-якою Стороною заходів згідно зі Статтями XX та XXI ГАТТ 1994 та їх примітками щодо тлумачення, які включено до цієї Угоди і є її невід'ємною частиною».

Позитивний бюджетний ефект «металургійного закону» оцінюється експертами у понад 1 млрд грн/рік. Комітет з питань промислової політики та підприємництва рекомендував прийняти законопроект №8226 в цілому. Сподіваюсь, що парламентарі і цього разу стануть на бік національних інтересів України та проголосують ЗА вітчизняну промисловість, економіку і суспільний добробут! (https://censor.net.ua/blogs/3066136/noviyi_metalurgyiniyi_zakon). – 2018. – 15.05).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 8 (152) 2018**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор
О. Федоренко

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 17.05.2018.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,84.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.